

Holocaust og andre folkedrab

- materialer og ressourcer til undervisningen

Indholdsfortegnelse

Introduktion	3
Online ressourcer og undervisningswebsider	5
Hvad er folkedrab?	6
Undervisningsmaterialer om Holocaust	7
Bøger	7
Undervisningsmaterialer	10
· Før Holocaust	10
· Under Holocaust	11
· Aktører under Holocaust	13
· Holocausts efterspil	13
· Danmark og Holocaust	17
Undervisningsmaterialer om andre folkedrab	21
Det armenske folkedrab 1915 - 1918	21
· Bøger	21
· Undervisningsmaterialer	21
Stalinismens forbrydelser 1928 - 1953	23
· Bøger	23
· Undervisningsmaterialer	23
Cambodja 1975 -1979	26
· Bøger	26
· Undervisningsmaterialer	26
Irak 1988	28
· Bøger	28
· Undervisningsmaterialer	28
Srebrenica 1995	29
· Bøger	29
· Undervisningsmaterialer	30
Rwanda 1994	33
· Bøger	33
· Undervisningsmaterialer	33
Darfur 2003 -	37
· Bøger	37
· Undervisningsmaterialer	37

Introduktion

I det 20. århundrede blev millioner af mennesker myrdet på grund af idéen om, at de ikke tilhørte fællesskabet og derfor skulle udryddes. De blev ikke myrdet på grund af noget de havde gjort, men alene fordi de tilhørte en bestemt gruppe. At udrydde mennesker på grund af deres gruppertilhørsforhold er centralt i alle folkedrab. Eksemplerne fra det 20. århundrede tæller blandt andre det armenske folkedrab, Holocaust, folkedrabet i Cambodja, samt folkedrabene i Rwanda og Bosnien i 1990'erne. Samtidig er folkedrab en forbrydelse, som stadig finder sted rundt om i verden. Det 21. århundrede blev indledt med folkedrab i Darfur, og aktuelt diskuteres det om overgreb mod yazidier i Irak og rohingyaer i Myanmar har karakter af folkedrab.

Fordomme, fjendebilleder og folkedrab

Når et folkedrab finder sted, er diskrimination, forfølgelse og eksklusion sat i system med det formål at udrydde en bestemt gruppe mennesker. Nazisternes folkedrab på Europas jøder hører blandt historiens mest ekstreme eksempler. I Nazityskland begyndte udviklingen med forestillingen om, at nogle grupper, især jøder, besad bestemte, negative karaktertræk, der udgjorde en fare for det tyske folk. Over tid blev fordommene til fjendebilleder, som medførte diskrimination, chikane og overgreb. I sidste ende kulminerede det i udryddelserne under 2. verdenskrig.

Når vi i dag ser tilbage på Holocaust og kender konsekvensen – at omkring 6 millioner jøder og hundredtusinder af andre blev myrdet – virker parallellen til dansk historie og nutidens samfund ikke altid ligefor. Men dels gjorde de danske jøders flugt til Sverige i oktober 1943 forfølgelsen af bestemte befolkningsgrupper til en del af dansk historie. Og dels viser nutidens hadforbrydelser, at mens Holocaust var et udtryk for intolerance i sin mest ekstreme form, så var mekanismerne bag ikke så ekstreme igen. Alle folkedrab starter med forestillingen om, at nogle mennesker er anderledes end flertallet. Og forestillinger om 'os' og 'dem' findes i alle samfund til alle tider.

Handlingsplan mod antisemitisme

Forestillinger og fordomme findes også i nutidens danske samfund. Rigspolitiets rapport om hadforbrydelser fra 2020 viser, at problemet er voksende generelt, og at særligt antallet af religiøst motiverede hadforbrydelser rettet mod jøder er stigende.¹ På den baggrund iværksatte regeringen i 2022 en handlingsplan, fordi antisemitisme "(...) udgør en trussel mod vores åbne og frie samfund".² Som led i handlingsplanen er emnerne Holocaust og andre folkedrab blevet kernestofområde i historiefaget på ungdomsuddannelserne. Målet er med rapportens ord, at danske unge "(...) rustes til at sige fra over for antisemitisme og alle andre former for intolerance." Eleverne skal desuden have kendskab til den historiske kontekst: "Det er nu flere generationer siden, at Holocaust fandt sted, og det betyder, at der snart ikke længere findes øjenvidner til Holocaust. Det er fortsat vigtigt, at alle børn og unge kender til de forbrydelser, der hærgede Europa i forbindelse med 2. verdenskrig, og som rundt om i verden trækker tråde til hadforbrydelser, konflikter og i yderste konsekvens folkedrab."³

Materialepakke til undervisningen om Holocaust og andre folkedrab

Det nye kernestofområde kan gribes an på mange måder. Af vejledningsteksten til læreplanen i historie fremgår det, at undervisningen f.eks. kan tilrettelægges som selvstændige forløb, eller kan inkorporeres som en del af andre undervisningsemner.⁴ Denne materiale- og ressourcesamling er udarbejdet med henblik på, at understøtte undervisningen om det nye kernestofområde, styrke lærernes kendskab til et udvalg af eksisterende undervisningsmaterialer om folkedrab og samtidig inspirere til faglig fordybelse i nye emner.

I materialepakken henvises til et udvalg af bøger, artikler, øvelser, film, samt podcast om Holocaust og andre folkedrab. Jævnfør vægtningen i læreplanen præsenteres materialerne i to overordnede kategorier: 1) Holocaust og 2) andre folkedrab. Hvert eksempel på folkedrab præsenteres som et udvalg af materialer om perioden før, under og efter folkedrab. Opdelingen giver overblik over materialer om det enkelte

1. <https://politi.dk/-/media/mediefiler/landsdaekkende-dokumenter/statistikker/hadforbrydelser/hadforbrydelser-2020.pdf>

2. <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2022/01/Antisemitisme-handlingsplan.pdf>

3. <https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2022/01/Antisemitisme-handlingsplan.pdf>

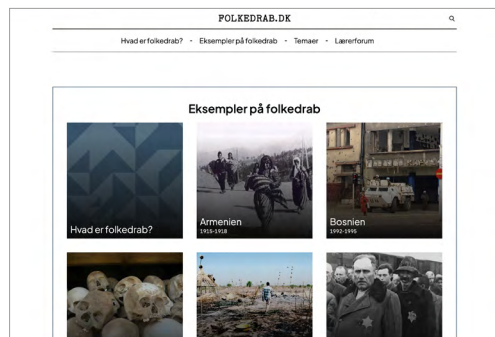
4. <https://www.uvm.dk/gymnasiale-uddannelser/fag-og-laereplaner/-/media/aa29c5e70c554e99837c7bb58773291d.ashx>

folkedrab, og kan også bruges til at arbejde på tværs af eksemplerne. De udvalgte materialer og ressourcer er, med undtagelse af bøger, tilgængelige online og kan integreres direkte i undervisningen. Film og podcast kan som udgangspunkt tilgås via CFU og er i de fleste tilfælde forsynet med kapitelsæt og arbejdsspørgsmål.

Holocaust og andre folkedrab er emner, hvor de angivne materialer indeholder barske billeder og beretninger, og som lærer skal man være opmærksom på at tilrettelægge undervisningen, så den er tilpasset elevernes niveau og grænser.

*Materialepakken er udarbejdet som led i sektorprojektet 'Opkvalificering af undervisere med henblik på at fremme undervisning og erindring om Holocaust og andre folkedrab i grundskolen og på ungdomsuddannelserne'.
Tekst og tilrettelæggelse: Christian Aalborg Frandsen, CFU og historielærer på Køge Gymnasium og Solvej Berlau, lærebogsforfatter og historielærer på Slagelse Gymnasium.*

Online ressourcer og undervisningswebsider

Folkedrab.dk

Dansk Institut for Internationale Studiers undervisningswebside om folkedrab. Undervisningswebsiden stiller viden til rådighed om [otte forskellige folkedrab](#), herunder kilder med spørgsmål, samt temaartikler om en række forskellige emner som [gerningsmænd](#), [modstand](#), [benægtelse](#) mv. Siden tilbyder også adgang til et [lærforum](#) med inspiration til undervisning om Holocaust og andre folkedrab i klasselokalet. Målgruppen er elever og lærere på ungdomsuddannelserne og på VUC. På lærerforum findes også forslag til [undervisningsforløb om Holocaust og andre folkedrab](#).

Aldrigmere.dk

Børne- og Undervisningsministeriets platform for materialer til undervisningsbrug, samt undervisningsaktiviteter, der organiseres og udbydes om Holocaust og andre folkedrab.

Holocaust-uddannelse.dk

En undervisningsside, der giver elever og lærere adgang til artikler og et omfattende kildemateriale om Holocaust. Siden er udviklet i 2002 af Brian BM Larsen og Peter Vogelsang i samarbejde med Afdeling for Holocaust- og Folkekrigsstudier ved Dansk Institut for Internationale Studier. Siden opdateres ikke længere.

Iwitness.usc.edu

Iwitness, University of Southern California, Shoah Foundation

Engelsksproget undervisningsplatform, hvorfra lærere og elever kan få adgang til førstehåndsberetninger og vidnesbyrd fra en række af historiens folkedrab, herunder Armenien, Holocaust, Cambodja og Rwanda.

Yadvashem.org

Yad Vashem er både et museum, et mindesmærke og undervisningscenter i Israel, som tilbyder engelsksprogede online ressourcer og dokumentation om Holocaust. Via websiden er der adgang til filmede vidnesbyrd, fotoarkiver, dokumenter, online kurser og materialer til brug i undervisningen.

Ushmm.org

Amerikansk museum og undervisningscenter, som tilbyder engelsksprogede online ressourcer om Holocaust i form af baggrundsartikler, fotos, dokumenter og vidnesbyrd.

Hvad er folkedrab?

Artikler og undervisningsmaterialer på DIIS undervisningswebseite Folkedrab.dk, der introducerer til emnet folkedrab. Artikler er målrettet elever på ungdomsuddannelserne.

[Hvad er folkedrab?](#)

Artikel om begrebet folkedrab og en introduktion til forskellige historiske eksempler på forbrydelsen.

[FN's folkedrabskonvention](#)

Artikel, der forklarer, hvordan FN har defineret folkedrab som forbrydelse under international lov.

[Folkedrabet aktører](#)

Artikel, der forklarer om folkedrabet forskellige aktører: Ofre, gerningsmænd, tilskuere og beskyttere.

[Hvordan opstår folkedrab? Tre teoretiske bud](#)

Artikel, der undersøger forskellige forklaringer på, hvordan folkedrab udvikler sig og hvorfor de finder sted.

[Kan folkedrab tilgives?](#)

Artikel, der undersøger, hvad der sker efter et folkedrab og som diskuterer forholdet mellem straf og tilgivelse.

Online dilemmaspil til undervisningen, [Folkedrabet på Bantikka](#)

Online spil om et fiktivt folkedrab under udvikling. Spillet sætter fokus på nogle af de dilemmaer og spørgsmål, som forskellige aktører står overfor i forbindelse med et folkedrab, herunder lokale indbyggere, FN-soldater, udenrigsministre, samt det øvrige internationale samfund. Spillet er suppleret af en pædagogisk vejledning til læreren.

Undervisningsmaterialer om Holocaust

I dette afsnit finder du et overblik over udvalgte bøger, artikler, film, podcasts mv., der kan inddrages i undervisningen om Holocaust. Materialerne er opstillet i kategorierne før, under og efter Holocaust.

Holocaust er betegnelsen for nazisternes folkekræb, som kostede seks millioner europæiske jøder livet. Optakten til Holocaust var Hitlers magtovertagelse i Tyskland 1933 og de følgende års diskrimination, hetz og forfølgelse af jøder og andre uønskede befolkningsgrupper. Folkekræbet fandt sted i perioden 1941-1945, hvor millioner af mennesker blev myrdet ved massenedskydning, i gaskamre, eller døde af sult eller på grund af sygdomme eller tvangsarbejde i ghettoer og kz-lejre i Tyskland eller det besatte Europa.

Bøger

Undervisningsbog, [Nazisme og Holocaust – et forløb fra Historieportalen](#), Sofie Lene Bak, Systime 2023

Nazisme og Holocaust belyser tiden før, under og efter folkekræbet og dykker ned i centrale problemstillinger: Hvordan kunne det ske? Kan vi forhindre, at noget tilsvarende sker igen? Hvorfor førte den racistiske tankegang netop under nazismen til folkekræb? Og hvad kan Holocaust generelt lære os om det enkelte menneskes evne til at begå vold og overgreb og udføre onde handlinger?

Bogens 10 kapitler er hver især tænkt som svarende til lektien til en enkelt lektion. Der er arbejdsspørgsmål efter hvert kapitel samt øvelser, der retter sig mod historiefagets læreplaner, og sidst i bogen findes en række centrale kilder.

Undervisningsbog, [Vejen til folkekræb - før, under og efter Holocaust](#), Solvej Berlau og Stine Thuge, Forlaget Columbus, 2023

Historiefaglig undervisningsbog til elever på ungdomsuddannelserne. Bogen skildrer mekanismerne ved et folkekræb og tager afsæt i spørgsmålet om, hvad folkekræb er for en forbrydelse. Dernæst bliver Holocaust behandlet som et historisk eksempel ved hjælp af Gregory Stantons teori om folkekræbets 10 stadier. Hvert kapitel fokuserer på et tematisk spor, f.eks. nazisternes magtovertagelse, Nürnberglovene, dødslejrene, retsopgør, gerningsmænd, benægtelse mv.

De enkelte kapitler er suppleret af kilder og arbejdsspørgsmål, og på [bogens hjemmeside](#) findes [opgaver](#) og fire færdige [undervisningsforløb](#) med modulplaner og tilrettelagte opgaver og øvelser.

[Forløb: Vejen til folkekræb \(13-16 moduler\)](#)

[Forløb: Holocaust – det korte forløb \(12 moduler\)](#)

[Forløb: Holocaust – det lange forløb \(18 moduler\)](#)

[Forløb: Danmark og Holocaust \(14 moduler\)](#)

Bogens [kapitel 21 Danmark og Holocaust](#) er frikøbt til undervisningsbrug, og kan anvendes sammen med det tilhørende [undervisningsforløb](#) om Danmark og Holocaust.

Undervisningsbog, [Tyskerne og nazismen](#),

Jepp Bæk Meier og Rasmus Thestrup Østergaard, Columbus 2021

Bogen behandler Det Tredje Rige, fra nazisternes magtovertagelse over verdenskrigens rædsler til undergangen i 1945. Men det er også historien om, hvordan tyskerne har bearbejdet den nazistiske arv, og hvilken rolle den spiller i dag. Bogen giver eleverne redskaber til at analysere fotografier, propagandaplakater og en lang række andre visuelle medier, som spiller en fremtrædende rolle i alle kapitler. I slutningen af alle kapitlerne er der nyoversatte, centrale tekstkilder til undervisning og eksamen, ligesom bogen er forsynet med spændende opgaver om både fortid og nutid. På bogens hjemmeside kan man finde yderligere materiale, der kan anvendes i undervisningen eller til eksamen.

Undervisningsbog, [Holocaust](#),

Jacob Halvas Bjerre, Frydenlund, 2010

En undervisningsbog skrevet til elever på ungdomsuddannelserne. Bogen behandler spørgsmålet om, hvordan Holocaust kunne ske. Det er et spørgsmål med mange svar. Jacob Halvas Bjerre gennemgår og analyserer dem alle i bogen Holocaust. Bogen sætter fokus på nazismens raceideologi og race- og antijødiske lovgivning, det tyske nazistpartis udvikling, SS, de nazistiske topfolk og andre gerningsmænd, samt den menige tysker og europæers kendskab til Holocaust, for at skabe klarhed over, hvordan det kunne ende i masse mord. På [bogens hjemmeside](#) findes yderligere materiale til bogen, bl.a. kildetekster og links. Her kan man også læse et uddrag af bogen.

Undervisningsbog, [Det Tredje Rige - Fællesskab og Forbrydelse: Tysklands historie 1914-1945](#), Peter Frederiksen, Systime, 2004

I bogen behandles spørgsmålet om, hvordan det lykkedes Hitler og de tyske nazister at erobre magten i Tyskland og udvikle den nazistiske førerstat, samt om 2. verdenskrigs for- og efterspil. Undervejs belyses temaer som nazistisk moral og æstetik, ensretningen, dagligdagen under nazismen, "jødespørgsmålet" samt brugen af kunst som propagandamiddel. Nazismens historie er skildringen af et styre, der på en gang var brutalt og undertrykkende, men samtidig udøvede en fascination og tiltrækning på samtiden, der i dag kan være svært at forstå. I bogen skildres denne dobbeltkarakter. Bogen indeholder også et rigt kildemateriale, der uddyber og perspektiverer den fyldige fremstilling.

Bog, [Advarsler før folkedrab](#),

Anders Jerichow og Cecilie Banke (red.), Columbus 2018

En antologi af internationale forskere og forfattere, som skriver hver deres personlige fortolkning af tilløb, advarsel lamper og beredskab forud for folkedrab. Om årene forud for Holocaust i Tyskland, Polen, Italien, Ungarn, Danmark og Holland – og forud for folkedrabene i Armenien, Cambodja, Kurdistan, Rwanda og Bosnien. Hvad er lektionen? Hvad er beredskabet i dag?

Bog, [Forskellighed og fordomme](#),

Stine Thuge og Tine Brøndum, DIIS 2014

Hvorfor har mennesker fordomme, og er fordomme nødvendigvis forkerte? Kan undervisning modarbejde fordomme – og hvordan griber man det an? Denne bog sætter spot på forskellighed og fordomme i nutidens samfund: Hvad sker der, når nogle grupper af mennesker stemples som 'de andre' i vores samfund? Hvad gør dem anderledes i andres øjne, og hvordan kan vores forestillinger om dem føre til fjendebilleder, forskelsbehandling og måske i sidste ende vold eller folkedrab? Materialet består af webside, lærebog, øvelseskatalog og ordliste og kan fungere som et redskab til at arbejde med intoleranceproblematikker i undervisningen. Bogen er gratis og online tilgængelig.

Bog, [Efter folkedrab](#),**Thomas Brudholm og Martin Mennecke, DIIS, 2007**

Siden krigsforbryderprocessen i Nürnberg, har der været en støt stigende international opmærksomhed på de dilemmaer og problemer, som samfund og individer står over for i perioden efter et folkedrab. Det drejer sig f.eks. om spørgsmål som skyld, straf og tilgivelse, om historieskrivning og mindekultur, kunstneriske installationer, den psykologiske hjælps grænser og udviklingen af metoder til identifikation af lig i massegrave. *Efter folkedrab* er beregnet på brug i gymnasieskolen og lægger op til en tværfaglig diskussion af de spørgsmål, der rejses, når en uhyrlig fortid skal bearbejdes. Hvert kapitel fremlægger et bestemt fagligt perspektiv på emnet og giver grundlag for diskussion af udvalgte problemstillinger. Bogen er særligt velegnet til at blive læst af lærere og er tilgængelig online i fuld længde.

Undervisningsmaterialer

Artikler, film, podcasts, materialer og ressourcer til undervisningen med fokus på før, under og efter Holocaust.

Før Holocaust

Artikelsamling, [Antisemitiske fjendebilleder, inddeling af mennesker i racer og eksklusion](#), Folkedrab.dk

Antisemitisme var ikke et ukendt fænomen i mellemkrigstidens Europa. Det nye var, at den tyske nazistat (1933-1945) kombinerede antisemitismen med tidens racelære og ophævede den til statsideologi. Det vil sige, at man skabte et legalt grundlag for at diskriminere og forfølge den jødiske minoritet i Tyskland. Samtidig blev der ved propagandaens hjælp fremstillet et fjendebillede af "jøden" som roden til alt ondt.

Dokumentarfilm, [Nazisternes vej til magten \(afsnit 1\) Det politiske spil](#), (60 min)

Afsnit 1 af en engelsk dokumentarserie. Hvordan faldt Tyskland i hænderne på nazisterne, og kunne denne magtovertagelse have været afværget? Filmen er oplagt som optakt til en diskussion af historiesyn og forholdet mellem aktører og struktur. Der er udarbejdet et kapitelsæt med arbejdsspørgsmål, der kan bidrage til at udforske de centrale temaer og reflektere over de historiske begivenheder, der førte til nazisternes magtovertagelse. Tilgængelig på CFU.

Podcast, [Indførelsen af "jødestjernen" den 19. september 1941](#), Folkedrab.dk (10 min)

Under nazismen skrev den tysk-jødiske filolog Victor Klemperer dagbog og analyserede illegalt det nazistiske sprog. Det blev i 1947 til bogen *LTI – Lingua Tertii Imperii*. I bogen analyserede Klemperer det nazistiske styres sprogbrug og dets indflydelse på det tyske folk og sprog. I kapitlet 'Stjernen' beskriver Victor Klemperer dagen d. 19. september 1941, hvor jødestjernen blev påbudt i Tyskland som "jødernes sværeste i de tolv helvedesår".

Elevøvelse, [Restriktioner og rettigheder](#), Folkedrab.dk

"Hvorfor handlede nazisterne, som de gjorde?" og "hvordan kunne resten af verden lade det ske?" er spørgsmål, som lærere, der underviser om Holocaust, ofte møder. Det er rimelige spørgsmål, der trækker på elevernes forståelse af en verden baseret på blandt andet individuelle og sikrede rettigheder. Det er samtidig spørgsmål, som er vanskelige at svare på, fordi der ikke findes simple forklaringer på, hvordan Holocaust kunne finde sted. Men en del af forklaringen ligger i den lovgivning, der muliggjorde forskelsbehandlingen, og denne elevøvelse til historieundervisningen sætter fokus på Nürnberglovene, der gjorde de tyske jøder til andenrangsborgere. Øvelsen perspektiveres til FN's verdenserklæring om menneskerettigheder.

Rollespil/dilemmaspil, [En fremtid i Tyskland efter Krystalnatten 1938-1939](#), Aldrigmere.dk

Rollespil, hvor eleverne skal tage stilling til en række dilemmaer på vegne af en gruppe tyske jøder i slutningen af 1930'erne. Spillet er opdelt i tre runder, der foregår i perioden efter Krystalnatten i 1938, og fremgangsmåden er beskrevet via en køreplan, rollekort, baggrundstekster og navneskilte. Lærerens opgave er at styre spillet, som udvikler sig forskelligt afhængigt af elevernes beslutninger. Målet er, at eleverne opnår forståelse for den situation, de tyske jøder befandt sig i under og efter Krystalnatten, hvilke forestillinger de gjorde sig om deres fremtid og hvilke svære beslutninger, de måtte træffe. Spillet er berammet til 3-4 lektioner.

Under Holocaust

Artikelsamling, [Hvad skete der under Holocaust?](#) Folkedrab.dk

I takt med nazisternes erobringer under 2. verdenskrig, kom flere millioner jøder under nazistisk herredømme i Østeuropa, og i 1941 gik nazisternes jødepolitik ind i den afgørende fase, da fire specialgrupper påbegyndte massehenrettelser af jøder i de erobrede områder. Grupperne skød og dræbte omkring 1,5 millioner jøder mellem 1941 og 1945.

Artikelsamling, [Modstand](#), Folkedrab.dk

Hvad definerer modstand? Er det kamp? Sabotage? Flugt? Når et folkedrab finder sted, er der altid nogen, der gør modstand. Det kan være ofrene selv, som da jødiske fanger i Warszawa-ghettoen gjorde opstand mod den nazistiske besættelsesmagt i april 1943, eller da jødiske slavearbejdere i hemmelighed saboterede produktionen af Tysklands V1-missiler. Modstand kan også komme fra udenforstående, eller endda komme fra den gruppe, der står bag folkedrabet. Samtidig kan modstand også være andet og mere end konfronterende oprør og væbnet forsvar.

Podcast, [Holocaust før Auschwitz - Einsatzgruppernes hærgen](#), Kampen om historien, P1, DR.DK, 2023 (57 min)

Hvordan begik almindelige mænd ufattelige forbrydelser under Holocaust? Denne podcast giver et grundigt indblik i Einsatzgrupperne og i det, som betegnes som 'Holocaust by bullets'. Podcasten belyser gruppernes organisering, medlemmer og massakrerne i de tysk besatte områder. Dele af programmet er på et højt niveau, og egner sig bedst til fagligt stærke elever. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt.

Animeret dukkefilm, [Seven minutes in the Warsaw Ghetto](#), Basmati Film, 2012 (9 min)

Warsawghettoen, 1942. En otteårig jødisk dreng forsøger at få fat i en gulerod gennem et hul i ghettomuren i Warszawa uden at være klar over, at to nazistiske SS-soldater iagttager ham. En af soldaterne stikker en pistol gennem hullet og skyder drengen. Filmen er let at forstå og arbejde med. Der er udarbejdet opgaver til filmen. Tilgængelig på CFU.

Artikel på Filmcentralen om filmen:

[Forslag til hvordan man kan arbejde med Seven minutes in the Warsaw Ghetto i undervisningen](#)

Opgaveforslag til filmen:

[Elevopgaver fra Vejen til folkedrab. Seven minutes in the Warsaw Ghetto](#)

Kortfilm, [Besøg på steder i Auschwitz](#), Aldrigmere.dk

Gennem i alt 22 korte film forklarer forfatter og historiker Peter Langwithz Smith om forskellige steder i Auschwitz, deres betydning og deres funktioner. Filmene kan anvendes til at undersøge Auschwitz virtuelt, eller til at forberede et studietursbesøg i den tidligere udryddelseslejr.

Dokumentarfilm, [Jeg hedder Arlette og jeg overlevede Auschwitz](#), Chartaigne, 2009, Folkedrab.dk (50 min)

Dansk/fransk vidnesbyrdsfilm med Arlette Andersen, der voksede op i Frankrig i en jødisk familie. Arlette Andersen blev pågrebet af nazisterne under krigen og deporteret til Auschwitz. Hun overlevede, og emigrerede til Danmark, hvor hun levede frem til sin død. Efter krigen gik der 45 år, før hun begyndte at fortælle om sine oplevelser i lejren. I filmen fortæller hun sin historie. Filmen er fransksproget med tekster, og kan ses i sin fulde længde eller i uddrag. Filmen er tilgængelig på Folkedrab.dk.

Dokumentarfilm, [Vidner fra Holocaust](#), 2019, (55 min)

Snart er der ingen tilbage, der kan fortælle om grusomhederne under 2. verdenskrig. Den svenske fotograf Mikael Jansson har rejst gennem Sverige for at lytte til og dokumentere vidnesbyrd fra de sidste Holocaust-overlevende. Her fortæller de, hvad der skete med dem og deres familier i tyskernes udryddelseslejre. Det er beretninger, som flere af dem aldrig har fortalt eller delt med nogen - ikke engang deres børn. Filmen består af interview med overlevende fra Holocaust og er velegnet til alle elevtyper. Tilgængelig på CFU og forsynet med en pædagogisk vejledning og kapitelsæt.

Dokumentarfilm, [Fotografierne fra Auschwitz](#), (52 min.), 2021

Tysk dokumentarfilm fra 2021. Hvordan var hverdagen i Auschwitz? SS-officeren Bernhard Walter var officiel fotograf i Auschwitz og havde til opgave at dokumentere selektionsprocessen i lejren. De næsten 200 rystende fotografier, som han tog af de ungarske jøder ankomst i 1944, bevidner ankomsten i kreaturvognene og adskillelsen af dem, der ansås for arbejdsdygtige - og dem, der blev sendt direkte til gaskamrene. I filmen fortælles historien om Auschwitz-albummet, der har tjent som bevismateriale i flere retssager siden krigen. Filmen kan bruges til at belyse hverdagen i Auschwitz-Birkenau både fra ofrenes og gerningsmændenes perspektiv. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt og arbejdsopgaver. Se også den digitale version af [The Auschwitz Album](#) på Yad Vashems webside.

Dokumentarfilm, [Vejen til Treblinka](#), (49 min)

Filmen omhandler det nazistiske folkedrab med særligt fokus på det såkaldte "Holocaust by bullets", dvs. nedskydningen af jøder i Østeuropa. Samtidig fortæller filmen også om, hvordan nazisterne sideløbende udviklede en plan om masseudryddelse i udryddelseslejre. Undervejs inddrages autentiske optagelser, dokumenter og interviews med øjenvidner, herunder overlevende ofre og gerningsmænd. Filmen introducerer desuden kort det nazistiske syn på jøder og kommunister, og undervisningsfagligt kræver den ikke stor forhåndsviden og er let at gå til fagligt. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt og arbejdsopgaver.

Podcast, [Wannsee-konferencen - historiens mest fatale møde](#), Kampen om historien, P1, DR 2023 (57 min)

Hvilken betydning havde Wannsee-konferencen for udførelsen af Holocaust?

Podcasten kan anvendes som en alternativ lektie eller som baggrundsviden i kildearbejdet med Wannsee-konferencen. Den kan også bruges som afsæt til en diskussion af Hannah Arendts tese om 'ondskabens banalitet'. Ifølge Arendt var Adolf Eichmann en almindelig bureaukrat, der udførte sine opgaver uden dyb moralsk refleksion eller ansvar for sine handlinger. Men hvordan ser historikerne på denne forståelse i dag? Podcasten egner sig bedst til fagligt stærke elever. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt og arbejdsopgaver.

Aktører under Holocaust

Artikelsamling om [Gerningsmænd](#), Folkedrab.dk

Hvert folkedrab har sine bøddler og i eftertiden bliver det altid diskuteret, hvem de var, og hvorfor de handlede, som de gjorde. Gerningsmænd findes i alle afskygninger og i alle samfundslag: både familiefædre, kvinder, embedsmænd, universitetslektorer - selv børn og unge kan slå ihjel under et folkedrab. Denne artikelsamling undersøger forskellige aspekter forbundet med gerningsmænd, f.eks. moral, lydighed, gruppepres mv.

Artikelsamling om [Tilskuere eller beskytter?](#) Folkedrab.dk

Artiklerne handler om de svære valg, som mennesker bliver stillet overfor under et folkedrab. Soldater under en international operation, nødhjælpsarbejdere, journalister eller privatpersoner kan komme til at stå i dilemmaer med afgørende betydning for andre menneskers overlevelse. Det afføder svære spørgsmål: Har det enkelte menneske en forpligtelse til at hjælpe andre i nød? Hvad kan stater og organisationer som FN eller NATO gøre? Hvem har ansvaret for at hjælpe ofre for folkedrab?

Dokumentarfilm, [Helt normale mænd - det glemte Holocaust](#), ZDF 2022, (44 min)

Tysk dokumentar, der tager afsæt i en specifik mobil dødspatrolje, som under krigen og uden en længere forberedelses- og nazificeringsfase blev indsat i de besatte områder. Gruppens opgave var at skyde jøder, og deres overgreb indvarslede Holocaust. Filmen fokuserer særligt på socialpsykologien og de mekanismer, der sætter mennesker i stand til at udsætte andre for grusom behandling. Filmen er tilgængelig på CFU og er forsynet med kapitelsæt og arbejdsspørgsmål.

Holocausts efterspil

Befrielsen af lejrene

Artikel, [Overlevende fra Holocaust](#), Folkedrab.dk

For langt størstedelen af Europas jøder kom befrielsen for sent. Omkring 6 mio. mennesker blev myrdet. Men et sted mellem 100.000 og 200.000 havde overlevet koncentrations- og udryddelseslejrene. Af dem døde tusindvis af underernæring og sygdom i månederne, der fulgte. Der var mange blandt de overlevende, der forsøgte at vende hjem, blot for at opdage, at deres hjem ikke længere var deres. Nogle blev dræbt eller drevet bort af dem, der havde overtaget deres ejendomme eller forretninger. For flertallet blev emigration vejen til et nyt liv.

Dokumentarfilm, [Night will fall](#), Andrew Singer, 2014 (75 min)

Mod slutningen af 2. verdenskrig nåede de allierede tropper frem til de nazistiske kz-lejre. Og mens de udhungrede fanger blev befriet, optog kameramænd de rædselsscener, som mødte soldaterne. Dokumentationen fra de nazistiske lejre der blev forevigt af sovjetiske, britiske og amerikanske styrker, blev siden samlet i London, hvor et hold af filmfolk gik i gang med at producere en dokumentarfilm, som skulle bevise nazisternes systematiske forbrydelser. Blandt de filmfolk, som arbejdede på filmen, var produceren Sidney Bernstein og instruktøren Alfred Hitchcock. Men filmen blev skrinlagt på grund af den storpolitiske udvikling og den Kolde Krigs begyndelse. Den blev først færdiggjort 70 år senere. Filmen er tilgængelig på Filmcentralen, og der er udarbejdet [undervisningsmateriale](#) til historie, samfundsfag og mediefag.

Retsopgør

Artikelsamling om [Folkekræbets efterspil - Retsopgør, erindring og benægtelse](#), Folkekræb.dk

Billeder af lig og udhungrede mennesker fra kz- og udryddelseslejre i Østeuropa og Tyskland sendte chokbølger gennem verden i 1945, og stadig i dag er Holocaust symbol på et absolut lavpunkt i Europas historie. Artiklerne i denne samling handler dels om, hvordan retsforfølgelsen af de største tyske krigsforbrydere blev påbegyndt umiddelbart efter 2. Verdenskrig, og dels om, hvordan store flygtningestrømme i krigens umiddelbare kølvand satte kursen mod Palæstina, der senere blev til staten Israel. Dertil sætter artikelsamlingen også fokus på Holocaustbenægtelse, erindringspolitik, samt spørgsmålet om, hvad Holocaust betyder i dag.

Dokumentarfilm [Nürnbergprocessen: Nazisterne for retten](#), 2021 (67 min)

Engelsk dokumentarfilm om Nürnbergprocessen, som skildrer historiens største mordsag. Efter 2. verdenskrig blev 21 ledende topnazister stillet til ansvar for forbrydelser, der forårsagede millioner af uskyldige menneskers død. Historien fortælles gennem originale optagelser og vidnesbyrd fra retssagen. Filmens styrke er dels dens skarpe fokusering på krigsforbryderne, deres forbrydelser og retssagen med efterfølgende domme, samt at den sætter Nürnbergprocessen ind i en aktuell kontekst. Tilgængelig på CFU. OBS! Den indeholder voldsomme billeder og filmklip.

Podcast, [Nürnbergprocessen - retfærdighedens triumf?](#) Kampen om historien, P1, DR 2022 (57 min)

Hvad var målet med Nürnbergprocessen og hvilken betydning fik processen for den tyske bearbejdning af Holocaust? Podcastens første del giver et grundigt indblik i Nürnbergprocessen: dens baggrund, dens formål, dens juridiske grundlag. Den anden del behandler den tyske bearbejdning og erindringskamp fra Nürnbergprocessen og frem. Programmet sætter Nürnbergprocessen ind i en aktuell kontekst og lægger op til at behandle den kollektive fortrængnings- og erindringshistorie, især i Vesttyskland. Podcasten er velegnet til fagligt stærke elever. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt og arbejdsopgømspørgsmål.

Dokumentarfilm, [Auschwitz-retssagen - da sandheden kom frem](#), 2017 (53 min)

I 1963 blev 22 tidligere SS-soldater anklaget for forbrydelser begået i den tyske kz-lejr Auschwitz. Retssagen blev ført i Frankfurt og var den første, hvor tyskere blev anklaget i Tyskland. Både politikere og den tyske offentlighed var imod retssagen, men med Fritz Bauer som rigsadvokat blev det usigelige dokumenteret, og Auschwitz-retssagen blev medvirkende til diskussionen om almindelige tyskeres medansvar for krigen og dens forbrydelser. Sagen gav også 200 overlevende lejrfanger mulighed for at fortælle om deres lidelser til journalister fra hele verden. Filmen er tilgængelig på CFU og er forsynet med kapitelsæt og arbejdsopgømspørgsmål.

Erindring og mindekultur

Artikel, [Tysklands erindring af Holocaust](#), Folkekræb.dk

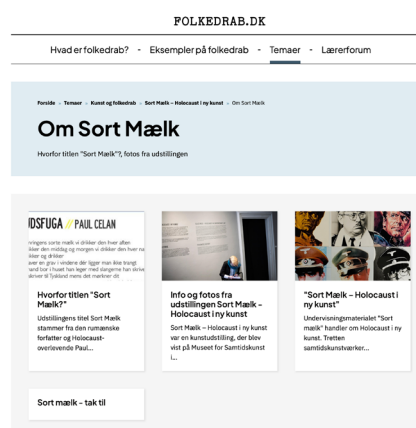
Efter 2. verdenskrig blev de ledende nazister stillet til ansvar for krigens grusomheder. Ifølge de allierede sejrherre hvilede en næsten grænseløs moralsk skyld på Tyskland og nødvendigheden af, at forbrydelserne fik en fremtrædende plads i den tyske historie, blev eftertrykkeligt understreget. Der skulle imidlertid gå nogen tid, før Holocaust for alvor blev en del af Tysklands nationale bevidsthed og selvforståelse.

Artikelsamling og undervisningsmateriale om Holocaust og samtidskunst,

[Sort mælk - Holocaust i ny kunst](#), Folkedrab.dk

Undervisningsmateriale om tretten kunstværker, der tager afsæt i folkedrabet Holocaust. Kunstværkerne berører emner som folkeforførelse, fjendebilleder, intolerance, traumer og erindring. Via studier og behandling af værkerne, får eleverne historisk indsigt i Holocaust og lærer at aflæse kunstneriske fremstillinger. I form af arbejdsspørgsmål og links til videre læsning kan eleverne blive klogere på temaer som Holocaust, folkedrab, folkeforførelse, dehumanisering, intolerance, antisemitisme, kollektiv erindring, traume og forsoning.

Podcast, [Erindringen om Holocaust](#), Kampen om historien, P1, DR 2021, (57 min)

Hvorfor og hvordan skal mindet om Holocaust holdes i live? Gennem behandlingen af tre temaer, belyser podcasten Holocausts betydning i dag, herunder europæisk selvforståelse og erindringskamp og mindekultur efter Holocaust. Programmet fungerer bedst, hvis eleverne har et forhåndskendskab til erindringshistorie. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt og arbejdsspørgsmål.

Podcast, [Treblinka maler dig vinteren ind i sommerens hjerte](#). [En lang historie kort](#), 2021 (20 min)

Podcasten er en indlæsning af historikeren Asger Willes rejsebeskrivelse af et besøg i udryddelseslejren Treblinka i 2021 og kan bruges til at give eleverne indblik i oplevelsen af at besøge et historisk gerningssted. Det er også muligt at læse rejsebeskrivelserne her:

[Treblinka maler dig vinteren ind i sommerens hjerte](#)

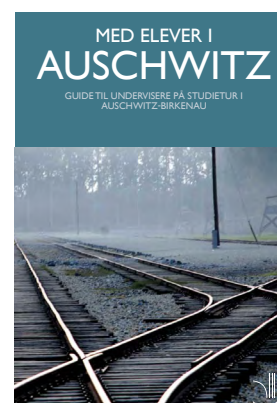
Podcast, [På besøg i Auschwitz](#), Folkedrab.dk (17 min)

Lyt til en radiomontage om et besøg i den tidligere lejr. Hvilke steder oplever man, når man besøger lejren? Hvad ser man? Hvilke tanker gør man sig? Udsendelsen giver et indblik i den historiske baggrund for Auschwitz-Birkenau, der fortælles om ofre og gerningsmænd samt om, hvordan de tidligere lejrrområder bruges i dag. Der er også korte interviews med besøgende og overlevende vidner undervejs. Radiomontagen er udarbejdet af journalist Lasse Soll Sunde i samarbejde med DIIS. Podcasten er tilgængelig på Folkedrab.dk.

Studietursguide, [Med elever i Auschwitz](#), Solvej Berlau og Anne Wæhrens, DIIS, 2015

Lærerguide til den tidligere nazistiske kz-lejr Auschwitz-Birkenau i Polen. Guiden giver input til, hvordan man kan forberede sine elever på besøg i den tidligere kz- og udryddelseslejr, samt forslag til undervisningen før, under og efter studieturen. Guiden indeholder desuden praktiske oplysninger om stedet og basisviden om Holocaust og Auschwitz.

Benægtelse

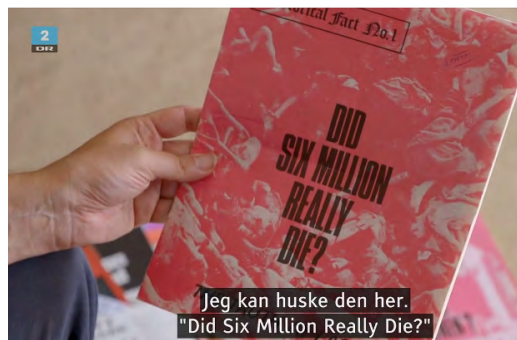
Artikelsamling om [Holocaustbenægtelse](#), Folkedrab.dk

Selvom Holocaust er det mest dokumenterede folkedrab nogensinde, er der alligevel mennesker, der mener at folkedrabet aldrig har fundet sted. Nogle benægttere afviser, at der var gaskamre. Andre mener, at antallet af jødiske ofre er sat alt for højt. Der er også benægttere, der mener, at Hitler hverken kendte til eller beordrede folkedrabet. For at forstå nutidig benægtelse, må man forstå fænomenets historie og grundelementer. På denne webside findes artikler om benægtelse, hvem der benægter, hvordan de gør det samt materiale om kildekritik, ytringsfrihed m.m.

Dokumentarfilm, [Holocaust-benægtelse gennem tiden](#), 2020, (58 min)

I denne dokumentarfilm udforsker komikeren David Baddiel Holocaustbenægtelse. Gennem filmen afdækkes Holocaustbenægtelsens rødder, der strækker sig fra nazisternes bestræbelser på at skjule og udviske beviserne til de forskellige facetter af benægtelse og dens forbindelse til antisemitisme. Dokumentaren analyserer også de faktorer, der driver nogle individer til benægtelse. Filmen skifter mellem at præsentere de historiske beviser for Holocaust gennem interviews med eksperter, historikere og overlevende, og samtaler med benægttere og Baddiels personlige refleksioner. Baddiels bekymring for, hvordan det vil påvirke, når de sidste vidner forsvinder, er en væsentlig drivkraft i dokumentaren. Filmen er tilgængelig på CFU og er forsynet med kapitelsæt, som giver et indholdsmæssigt overblik.

Danmark og Holocaust

Bogudrag og undervisningsforløb samt bøger, artikler, film, podcast, materialer og ressourcer til undervisningen om Danmark og Holocaust.

Materialer og ressourcer til undervisningen om Danmark og Holocaust

Danmark og Holocaust - gratis uddrag fra undervisningsbog

Gratis bogudrag med tilhørende [undervisningsforløb](#) om Danmark og Holocaust. Bogudraget er kapitel 21 i undervisningsbogen *Vejen til folkedrab* (Solvej Berlau og Stine Thuge, Forlaget Columbus, 2023). I kapitlet behandles emner som besættelsen, samarbejdspolitikken, modstandskamp, augustoprør, jødeaktionen, flugten til Sverige, eksilet i Sverige, de gemte børn, deportationerne til Theresienstadt, livet som fange i lejren, redningen med de hvide busser samt livet efter krigen. Kapitlet er suppleret af kilder, arbejdsspørgsmål og øvelser og danner grundlag for undervisningsforløbet [Danmark og Holocaust](#). Forløbet er henvendt til elever på ungdomsuddannelserne og består af et moduloverblik, øvelser og opgaver. Forløbet er tilrettelagt som en vekselvirkning mellem læsning af [kapitel 21](#) og de to dokumentarfilm »[THERESIENSTADT – danske børn i nazistisk fangenskab](#)« samt »[Flugten til Sverige](#)«.

Forløbet er berammet til 14 moduler, men kan forlænges eller forkortes.

Bogudraget er frikøbt til undervisningsbrug i forbindelse med sektorprojektet 'Opkvalificering af undervisere med henblik på at fremme undervisning og erindring om Holocaust og andre folkedrab i grundskolen og på ungdomsuddannelserne'.

Bog, *Danske jøders liv og død i Theresienstadt*, Silvia Goldbaum Tarabini, Gyldendal, 2023

Bogen fortæller historien om de 470 jøder fra Danmark, der blev arresteret og deporteret. Bogen er "mikrohistorie", og det er fangernes perspektiv, der foldes ud, når de fortæller om jødeaktionen, tilfangetagelse, deportation og det daglige liv under de 18 måneders fangenskab, indtil de overlevende blev hentet af de hvide busser tre uger før krigens afslutning. Bogen bygger på forfatterens egne interviews med overlevende, dagbøger, vidnesbyrd, breve, spørgeskemaer udfyldt efter hjemkomsten, senere beretninger mv.

Bog, *Ikke noget at tale om*, Sofie Lene Bak, Dansk Jødisk Museum, 2010

Med særligt fokus på jødeaktionen i oktober 1943, fortæller bogen om de danske jøders skæbne under krigen. Via øjenvidneberetninger og kilder fortælles historien om tab, adskillelse og overlevelsens pris samt de langtrækkende konsekvenser af flugten til Sverige, eksilet og deportationerne til Theresienstadt. Bogen beretter også om de jødiske børn, der blev gemt i Danmark, da deres forældre måtte flygte til Sverige.

Artikler, film og kildesamling, [Oktober '43: Flugten til Sverige](#), Folkedrab.dk

Artikler, kilder, dokumentarfilm mm. som omhandler aktionen mod de danske jøder, som besættelsesmagten gennemførte natten mellem d. 1. og 2. oktober 1943. Mere end 7000 danske og herboende jøder flygtede til det neutrale Sverige. De fik hjælp af både modstandsbevægelsen og helt almindelige danskere.

Artikel- og kildesamling, [Theresienstadt](#), Folkedrab.dk

Under besættelsesmagtens aktion mod de danske jøder i oktober 1943 blev 470 jødiske mænd, kvinder og børn arresteret og deporteret til kz-lejren Theresienstadt. Her var deres hverdag præget af frygt, sult, sygdomme og afsavn. 1 ud af 10 danske fanger døde. I denne samling af artikler, kilder, dokumentarfilm, fotografier og meget andet kan eleverne udforske historien om de danske jøders deportation og fangenskab.

Artikelsamling, [Holocaust og de danske østfrontfrivillige](#), Folkedrab.dk

Under 2. verdenskrig gjorde godt 6.000 danske frivillige tjeneste i Waffen-SS og Frikorps Danmark. De frivillige var med i hårde kampe ved Østfronten, og cirka 2.000 omkom. Også danske frivillige begik krigs- og folkedrabsforbrydelser i de tysk-besatte områder og i kz-lejrene – de fleste blev ikke straffet for det.

Dokumentarfilm, [Hyrdebrevet – biskoppens kamp mod nazismen](#), CFC Kort & Dok, 2023

Dokumentarfilmen fortæller historien om biskop Fuglsang-Damgaard der i september 1943 udsendte et hyrdebrev, som udtrykte skarp kritik af nazisternes jødeforfølgelser og opfordrede danske kirkegængere til at tage afstand fra disse umenneskelige gerninger og hjælpe deres jødiske medborgere. Efter jødeaktionen og pågribelsen af flere hundrede danske jøder, blev brevet læst op af danske præster til søndagsgudstjenesten i kirker landet over. Filmen fortæller historien om biskoppen og hyrdebrevet via erindringer, interviews, breve og dokumenter. Til filmen er udarbejdet et [undervisningsmateriale](#) med skriftlige kilder der beskæftiger sig med emnet.

Bog, kildesamling, *oktober '43. Danske jøders flugt til Sverige eller deportation til Theresienstadt*, Humanity in Action og Syddansk Universitetsforlag, 2013.

En kildesamling med dagbøger, telegrammer, breve, møder og illegale blade mm. om danske jøders flugt til Sverige eller deportation til Theresienstadt:

Antisemitisme og planen for 'Endlösung', beslutningen om 'borttransport' af jøderne, Werner Bests breve til Berlin, Sveriges hjælp til de danske flygtninge, deportationerne til Theresienstadt, modstandsbevægelsen og nazisterne, Duckwitz' optegnelser, departementschefernes møder, retsopgøret og eftertanker. Bogen kan skaffes via biblioteket.

Animationsfilm, [Stemmer i stilheden](#), Humanity in Action, 2021 (18 min)

Filmen fortæller historien om den tidligere danske overrabbiner Bent Melchior, der sammen med sin familie måtte flygte til Sverige under jødeforfølgelserne i 1943. Filmen skildrer, hvordan Bent Melchior, som en dreng på 14 år, oplevede at måtte forlade sit hjem i København, hvilke overvejelser familien gjorde sig, hvem der hjalp dem undervejs og hvad flugten og eksilet i Sverige betød for resten af hans liv. Filmen kan ses via CFU.

Der er udarbejdet et [undervisningsmateriale](#) til filmen.

Dokumentarfilm, [De skygger, vi arver](#), 2019 (59 min)

Som barnebarn af to tidligere kz-fanger har Susanne Kovács en oplevelse af, at hendes familie er skabt af bedsteforældrenes traumatiske erindringer, billeder og fortællinger fra Holocaust. Den dansksprogede dokumentar stiller skarpt på forbindelsen mellem den traumatiske historiske begivenhed, splittelsen i en familie og den dybe kløft mellem Susannes bedsteforældre og forældre. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt og arbejdsspørgsmål.

Spillefilm, [Fuglene over sundet](#), 2016, SF Studios (95 min)

Dansksproget spillefilm, der handler om den nazistiske besættelsesmagts forsøg på at opspore og deportere alle danske jøder. Filmen er en fikcionaliseret fremstilling af de farer og udfordringer, som både flygtninge og flygtningehjælpere stod overfor i oktober 1943. Filmen er tilgængelig på CFU og Filmcentralen har udarbejdet et undervisningsmateriale målrettet udskolingen, men flere af opgaverne kan med justering bruges på ungdomsuddannelserne.

Dokumentarfilm, [Flugten til Sverige](#), DIIS, Folkedrab.dk, 2013

At være et barn alene på flugt, at sejle til Hven i en robåd, at forlise på Øresund eller være gemt barn i Gilleleje. Mere end 7000 danskere flygtede til Sverige i oktober 1943, og bag hver flugt er en flugthistorie. Disse seks korte, danske vidnesbyrd, fortæller om flugt på hver sin måde. I filmene fortælles om advarslen, om flugtplanerne, om frygten, adskillelsen fra andre familiemedlemmer og den kaotiske overfart til Sverige. Filmene er let tilgængelige og kan indgå i undervisningen i sammenhæng med undervisningsforløbet [Danmark og Holocaust](#).

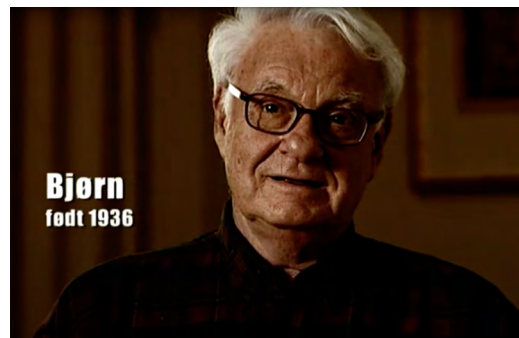
Dokumentarfilm, [Jødernes flugt - vidnernes historie](#) (58 min)

Filmen er bygget op omkring interviews med personer, der enten er flygtet eller har hjulpet de danske jøder med at flygte i oktober 1943. Filmen giver indblik i de danske jødernes forhold og deres oplevelse af den tyske besættelse og flugten i oktober 1943. Enkelte af beretningerne fortæller også om svigt og manglende hjælp, og man kan i forlængelse af filmen lade eleverne arbejde med, hvordan dette aspekt afspejles i grundfortællingen om oktober 1943. Filmen er tilgængelig på CFU og er forsynet med kapitelsæt og arbejdsopgaver.

Dokumentarfilm, [THERESIENSTADT – danske børn i nazistisk fangenskab, DIIS, 2009](#) (120 min)

Dansk dokumentarfilm om danske jøder under 2. verdenskrig, der fortæller historien om seks jødiske børn, der sammen med deres familier blev deporteret fra Danmark til kz-lejren Theresienstadt under 2. verdenskrig. Da besættelsesmagten gennemførte 'jødeaktionen' blev 470 mænd, kvinder og børn arresteret. Birgit, Bjørn, Jytte, Poul, Rachel og Salle var almindelige danske børn den ene dag, og den næste blev de deporteret. Filmen bygger på deres personlige beretninger, der flettes sammen med historien om Danmarks besættelse, Europa i krig og Holocaust. Filmen er tilgængelig på [Folkekræft.dk](#). Se også [lærervejledning](#) og [undervisningsmateriale](#) til filmen. Filmen kan med fordel indgå i undervisningsforløbet [Danmark og Holocaust](#).

Podcast [Oktober 1943 - et nationalt glansbillede?](#), Kampen om historien. P1, DR 2023

Podcastens omdrejningspunkt er den danske historieskrivning og den kollektive erindring om jødernes flugt i oktober 1943. Hovedtemaet gennem udsendelsen er spørgsmålet om hvorvidt denne fortælling er et idealiseret glansbillede, som mangler et internationalt perspektiv på jødernes skæbne. I podcasten er især diskussionen om årsagerne til, at det lykkedes hovedparten af de danske jøder at flygte interessant. I diskussionen inddrages mange perspektiver og aspekter, som knyttes til en bredere debat om den danske selvforståelse og historieskrivning. Podcasten kræver en grundlæggende indsigt i begivenhederne i 1943, da det er skildringen og historieskrivningen af begivenhederne, der debatteres. Derfor egner den sig bedst til fagligt stærke elever på ungdomsuddannelserne, og eventuelt sidst i et forløb. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt og arbejdsopgaver.

Podcast, [Antisemitismens danmarkshistorie](#), Kampen om historien. P1, DR 2022 (56 min)

Podcasten undersøger de lange linjer i den dansk-jødiske historie fra 1600-tallet og til i dag. Fokus er særligt på begrebet antisemitisme, og det diskuteres, hvorvidt jødernes forhold i Danmark har været bedre end i det øvrige Europa. Er fortællingen om danske jødernes historie en skæv og idealiseret fremstilling? I et forløb om Holocaust kan podcasten anvendes til at studere begivenhederne i oktober 1943, hvilket integreres i en bredere sammenhæng om antisemitisme i Danmark. Podcasten egner sig bedst til fagligt stærke elever. Den er tilgængelig på CFU og der er udarbejdet et kapitelsæt med spørgsmål til programmet.

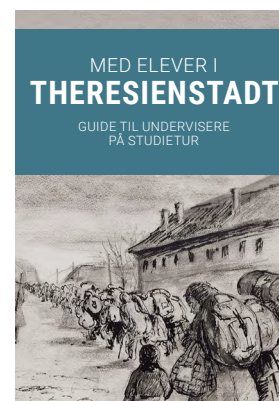

Podcast, [Tiden vi aldrig talte om](#), Radiofortællinger, DR 2020 (27 min)

I 1943 blev Steen Metz og hans familie sendt til kz-lejren Theresienstadt. Tiden i lejren ændrede Steen og hans mors liv, men det var noget, de aldrig talte om. Podcasten er baseret på interviews med Steen og lydoptagelser med hans mor. Indholdet er let at forstå og arbejde med. Tilgængelig på CFU.

Studietursguide, [Med elever i Theresienstadt](#),**Solvej Berlau og Stine Thuge, DIIS, 2017**

Theresienstadt – eller Terezín som byen hedder i dag – rummer et stort læringspotentiale på grund af sin centrale plads i historien om Danmark og Holocaust. Denne studietursguide er skrevet til underviseren og fokuserer på basisviden om den tidligere lejr, forslag til undervisning før, under og efter besøget, og giver forslag til en byvandring, samt praktiske oplysninger.

Online ressourcer til undervisningen,**[Snublesten](#), Historiens Hus/UCL University College Lillebælt**

Snublesten (eller *stolpersteine*, som de hedder på tysk) er et lille mindesmærke på størrelse med en brosten, der nedlægges ud for huse, hvor der boede ofre for nazismen 1933-1945. På denne danske webside kan eleverne finde og undersøge snublesten, der er lagt ud for danske ofre for nazismen, f.eks. jøder, modstandsfolk og politifolk.

Online ressourcer til undervisningen, [Danske jøder i Theresienstadt - erindringens topografi](#), SDU

På denne webside får eleverne adgang til en virtuel kortlægning af danske jøders erindringer af fangenskabet i Theresienstadt. Fortællinger er knyttet til bestemte steder i den tidligere kz-lejr, og eleverne kan undersøge historierne via billeder og læse om de enkelte personer bag erindringerne, samt om de steder i ghettoen som personerne erindrer.

Undervisningsmaterialer om andre folkedrab

I de følgende afsnit finder du bøger og undervisningsmateriale om en række af historiens andre folkedrab. Listen er ikke udtømmende, og udvalget følger de eksempler der fremgår af Folkekrab.dk, Dansk Institut for Internationale Studiers undervisningswebsted. Ved hvert folkekrab er de udvalgte materialer opstillet i kategorier, f.eks. bøger, artikler, film og podcasts.

Det armenske folkekrab 1915 - 1918

I dette afsnit finder du et udvalg af bøger, artikler, film, podcasts, materialer og ressourcer om før, under og efter det armenske folkekrab.

Det armenske folkekrab var forsøget på en systematisk ødelæggelse af det armenske folk og dets identitet via fordrivelser, påtvungen hungersnød og massakrer i Osmannerriget i perioden 1915-1918. Folkekrabet anslås at have kostet mellem 1 og 1,5 million armeniere livet.

Bøger

Bog, *Det armenske folkekrab – fra begyndelsen til enden*, Matthias Bjørnlund, Kristeligt Dagblads Forlag, 2013

Bogen tegner et billede af armeniernes skæbne fra 1800-tallet og frem til folkekrabets politiske og humanitære efterspil. Fokus er bl.a. på de skandinaviske missionærer og hjælpearbejdere i Osmannerriget, der på helt tæt hold bevidnede folkekrabet.

Bog, *1915 - Danske vidner til Det armenske folkemord*, Helle Schøler Kjær, Forlaget Vandkunsten, 2010

Bogen er en samlet fremstilling af det armenske folkekrab, med udgangspunkt i fortællingen om de to danske hjælpearbejdere Karen Jeppe og Maria Jakobsen, samt den danske gesandt i Istanbul, Carl Ellis Wandel. Danskerne oplevede folkekrabet på nærmeste hold. Bogen indeholder mange kildeangivelser.

Undervisningsmaterialer

Artikler

Artikelsamling om perioden *før folkekrabet*, Folkekrab.dk

[Armeniernes udsatte position i Osmannerriget](#)

Temaer: Armeniernes historie, Osmannerriget, en bølge af massakrer i 1890'erne, Ungtyrkerne - fra reformer til racisme, ideer der dræber - ideologien bag det armenske folkekrab.

Artikelsamling om perioden *under folkekrabet*, Folkekrab.dk

[Massakrer og dødsmarkeringer](#)

Temaer: Det armenske folkekrab indledes, Folkekrabet accelererer: deportationer og dødsmarkeringer, Omverden: vidner til folkekrabet på armenierne.

Artikelsamling om *folkedrabets efterspil*, Folkedrab.dk

[Benægtelse og kampen om anerkendelse](#)

Temaer: Efterspil af det armenske folkedrab - intro, Operation Nemesis - hævn over gerningsmændene, Benægtelsen af det armenske folkedrab, Erindring af det armenske folkedrab: hvorfor mindes folkedrabet stadig i dag?

Artikel, [Balladen om det armenske folkedrab](#), Cecilie Banke, DIIS Comment, 2012

Tema: Erindringshistorie og politisk historiebrug i sammenhæng med det kongelige biblioteks udstilling om det armenske folkedrab i 2012.

Artikel, [Biden sætter takten i forholdet til Tyrkiet](#), Cecilie Banke, Jyllands Posten, 2021

Tema: Da USA's præsident, Joe Biden, i 2021 anerkendte massakren på armenierne under Første Verdenskrig som et folkedrab, blev det ikke vel modtaget af Tyrkiets præsident, Recep Erdogan. Artiklen diskuterer relationen mellem Tyrkiet og USA med afsæt i diskussionen om det armenske folkedrab.

Film og podcasts

Dokumentarfilm, [Det armenske folkedrab](#) (115 min)

Amerikansk dokumentarfilm, der udforsker det armenske folkedrab gennem en kombination af historiske optagelser, interviews med forskere, overlevende og eksperter, samt backstage optagelser fra produktionen af spillefilmen "The Promise" fra 2016. Filmen kan bruges til at få overblik over, hvad der skete under folkedrabet, samt arbejde med hvordan den tyrkiske stat har benægtet og aktivt forsøgt at forhindre fortællinger om det armenske folkedrab. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm [1915 - det armenske folkemord](#) (53 min)

Engelsksproget dokumentarfilm, der giver en omfattende indføring i det armenske folkedrab. Filmen, der indledes med en undersøgelse af optakten til massakrerne, samt hvordan de blev gennemført, har fokus på de nationalistiske faktorer, der var en medvirkende del af baggrunden. Det osmanniske imperiums komplekse, multikulturelle samfund og de udfordringer, det stod overfor, spillede en central rolle i udviklingen. Derudover afdækker filmen forskellige faser af folkedrabet, herunder deportation og fordrivelser fra begyndelsen af Første Verdenskrig i 1914 og det efterfølgende massedrab på den armenske befolkning i 1915-1918. Endelig beskæftiger filmen sig også med Tyrkiets forsøg på at fortie og benægte begivenhederne. Filmen er let at forstå og arbejde med for eleverne. Tilgængelig på CFU.

Podcast, [Erdogan og det armenske folkemord](#), P1 DR 2021 (57 min)

Historikere er enige om, at det armenske folkedrab var en nøje planlagt og systematisk udført forbrydelse. På trods af denne konsensus fastholder de officielle tyrkiske myndigheder, at der ikke var tale om folkedrab. Podcasten dykker ned i både årsagerne til og faserne af det armenske folkedrab, og belyser, hvordan fortællingen om folkedrabet varierer mellem Tyrkiet og resten af verden. Samtidig undersøges, hvordan dette kontroversielle historiske emne spiller en central rolle i international politik i dag. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt og arbejdsspørgsmål.

Stalinismens forbrydelser 1928 - 1953

I dette afsnit finder du et udvalg af bøger, artikler, film, podcasts, materialer og ressourcer om før, under og efter stalinismens forbrydelser.

Under Josef Stalins regime fra 1928 til 1953 begik det sovjetiske styre omfattende forbrydelser mod den sovjetiske befolkning: undertrykkelse, udrensninger, tvangskollektiviseringer, deportationer og påtvungen hungersnød. Millioner af mennesker blev ofre for terroren, som ramte næsten alle grupper i befolkningen.

Bøger

Bog, *Gulag - historien om de sovjetiske straffelejre*, Anne Applebaum, Schönberg, 2004, København
Anne Applebaum gennemgår i bogen Gulaglejrenes historie og deres betydning i det sovjetiske samfund fra revolutionen i 1917 til Gorbatsjovs reformpolitik i 1980'erne. Bogen fortæller om mange aspekter af gulagsystemet, herunder arrestation, transport, livet i lejrene, samt såvel fangernes som vagternes baggrund.

Bog, *Kommunismens sorte bog*, Stéphane Courtois (red), 2002, Høst & Søn, København
Bogen fortæller om de forbrydelser, som kommunistiske regimer er ansvarlige for i en lang række lande. Bogens længste afsnit handler om Sovjetunionen og giver en grundig gennemgang af den statslige vold og terror, som blev begået både under Lenin og Stalin. Et godt sted at starte, hvis man ønsker overblik over den stalinistiske terror.

Bog, *Gulag og glemsel*, Bent Jensen, 2002, Gyldendal
Omfattende værk på dansk, der handler om vold og terror i Sovjetunionen i perioden fra revolutionen i 1917 og frem til 1950'erne. Gulag var et system af lejre, hvor antikommunister blev holdt fanget. I dag fremstår lejrene som et billede på Sovjetunionens undertrykkelse, og i bogen diskuteres det, hvor meget man i Vesten har kendt til situationen i Sovjetunionen.

Undervisningsmaterialer

Artikler

Artikelsamling om perioden før folkekræbet, Folkedrab.dk

[Kommunisme, propaganda og Stalins terrormaskine](#)

Temaer: Ideologien, partiet, staten, retssystemet, det økonomiske system, terror som problemløser, propaganda under Stalin, kilder med arbejdsspørgsmål til 'før folkekræbet'.

Artikelsamling om perioden under folkekræbet, Folkedrab.dk

[Stalinismens forbrydelser, befolkningens lidelser, sult og stikkere i samfundet](#)

Temaer: Tvangskollektivisering og af-kulakisering, hungersnøden 1932-1933, undertrykkelse i 1930'erne, den store terror 1936-1938, deportationer under 2. verdenskrig, forfølgelse af jøder, sult som våben, kilder med arbejdsspørgsmål til 'folkekræbet'.

FOLKEDRAB.DK

Hvad er folkekræbet? · Eksempler på folkekræbet · Temaer · Lærforum

Forside · Eksempler på folkekræbet · Stalinismens forbrydelser · Kommunisme, propaganda og Stalins terrormaskine

FØR FOLKEDRABET

Kommunisme, propaganda og Stalins terrormaskine

Josef Stalins diktatur bygger på en kommunistisk ideologi, og han styrede ingen medler for at nå sit mål: At Sovjetunionen skulle udvikle sig til en stærk kommunistisk industrimagt. Alle dele af samfundet var under sovjetstatens kontrol, og vold og terror fastholdt befolkningen i et jerngreb. Retssystemet var vilkårligt og uretferdigt og tjente partiet i stedet for borgerne. En stram planøkonomi styrede den økonomiske udvikling, så den tilgodes Stalins mål. Desuden leverede Stalin en omfattende propaganda, som skulle overbevise befolkningen om det gode og retfærdige i den brutale behandling, den blev udsat for.

<p>Ideologien Den ideologi, som lå til grund for det politiske system i Sovjetunionen, kaldes marxisme-leninisme...</p>	<p>Partiet Kommunistpartiet var det eneste tilladte politiske parti i Sovjetunionen, og partiet havde...</p>	<p>Staten Ifølge den marxistiske teori vil staten i et socialistisk samfund bortfalde for til sidst helt at...</p>
--	---	---

Artikler om folkedrabets efterspil, Folkedrab.dk[Opgør med stalinismen og stalinismen i dag](#)

Temaer: Stalinismen i dag, opgør med stalinismen, kilder med arbejdsspørgsmål til 'folkedrabets efterspil'.

Artikel, [Hr. Putins fornemmelse for historie](#), Andrey Kazankov, Weekendavisen d. 20.8. 2023

Artiklen handler om russisk historieskrivning fra 1945 til i dag, og har fokus på nutidens skolebøger, hvoraf det blandt andet fremgår at afsløringen af Stalins forbrydelser var en fejl. At Tysklands genforening i virkeligheden var en annektering. Og at Rusland »særlige militæroperation« blev sat i gang for at undgå civilisationens undergang. Artiklen egner sig til både at diskutere historiebrug og perspektivere til nutiden.

Film og podcasts**Dokumentarfilm, [Stalinismens fascination](#) (109 min)**

Denne temaaften på DR2 består af fire separate små film. Det er særligt de to første, som er interessante i undervisningen. Filmen *Mørket sænker sig* kan anvendes til at undersøge Josef Stalins forbrydelser: Hvordan påførte Stalin den sovjetiske befolkning overgreb og terror? Filmen inkluderer interviews med øjenvidner og russiske historikere, som har haft adgang til russiske arkiver. Denne film er derfor velegnet til at danne et overblik over Stalins mange ofre og forbrydelser.

I Stalins skygge belyses den fortielse, som har præget Ruslands forhold til Stalins og kommunismens forbrydelser. Filmens styrke er de interviews med ofre og efterladte, som tegner et billede af et Rusland, der fortsat er præget af det sovjetiske tankesæt og strukturer. Filmen peger på, hvordan mindekultur og den kollektive erindring omkring år 2000 på mange måder afspejlede den manglende demokratiske udvikling i Rusland - og hvordan et opgør med sovjetfortiden ikke passer ind i magthavernes fortælling. Filmene er tilgængelige på CFU og der er udarbejdet et kapitelsæt med spørgsmål til programmerne.

Dokumentarfilm, [Den højeste straf](#), 2000 (89 min)

I 1937 forsvandt den danske kommunist Arne Munch-Petersen i Sovjetunionen. 62 år senere vendte den tidligere leder af Danmarks kommunistiske parti Ole Sohn tilbage til Moskva for at undersøge hans skæbne. *Den højeste straf* er en usædvanlig dokumentarfilm: En konkret rejse med Ole Sohn på detektivarbejde i de russiske arkiver, en historisk rejse tilbage til 30'ernes stalinistiske terror regime, hvor tusindvis af mennesker forsvandt. Og en følelsesmæssig rejse i begreber som angst, paranoia og meningsløshed. *Den højeste straf* er en raffineret konstruktion, hvor fortid og nutid spejler hinanden. Filmen er tilgængelig på Filmcentralen.

Podcast, [Gulag - Solsjenitsyns 8 år i fangelejr \(1:2\)](#), Kampen om historien, P1 2023 (57 min)

Podcastens omdrejningspunkt er forfatteren Alexander Solsjenitsyns forfatterskab og hans betydning for dokumentationen af Gulag - det sovjetiske fangelejrssystem. Fokus er på en diskussion af, hvorfor Solsjenitsyns hovedværk *Gulag Øhavet* (1973) ikke førte til et større opgør og diskussion af kommunismens forbrydelser. Podcasten kan anvendes i et forløb med fokus på USSR og Stalinismens forbrydelser, hvor man ønsker at se på det manglende opgør med forbrydelserne og den sovjetisk/russiske selvforståelse. Podcasten forudsætter en vis forudgående viden om Gulag og kommunismen og er forbeholdt fagligt stærke elever på ungdomsuddannelserne. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt og arbejdsspørgsmål.

Podcast, [Gulag - Sovjetunionens koncentrationslejre \(2:2\)](#), Kampen om historien, P1 2023 (55 min)

Podcasten beskæftiger sig med gulagssystemet og den manglende fortidsbearbejdelse af forbrydelser begået under stalinismen. Beskrivelsen af Gulag er kortfattet og letforståelig, og det henvender sig ikke kun til fagligt stærke elever. Podcasten afdækker årsagerne til, at gulagssystemet er mindre belyst i historieforskningen end Holocaust, og hvorfor der ikke har været et egentligt fortidsopgør med kommunismens forbrydelser. Derudover afdækkes gulagssystemet tilblivelse, rolle og funktion i USSR i 1920'erne og 1930'erne. Undervejs diskuteres det om Gulag og det nazistiske lejrssystem kan sammenlignes. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt og arbejdsspørgsmål.

Podcast, [Stalins plads i den russiske historieskrivning](#), Kampen om historien, P1 2023 (56 min)

Podcasten har fokus på Josef Stalin og hans position i den kollektive erindring i Rusland. I programmet udfoldes Stalins forbrydelser og de mulige motiver og mål, der lå bag periodens udrensninger og massedrab, bliver behandlet. Denne del af podcasten kan bruges til at undersøge forholdet mellem aktør og struktur: Skyldes massedrabene Stalins person eller den kommunistiske ideologi og det system og mentalitet, der blev opbygget under revolutionen og borgerkrigen? Et andet aspekt i podcasten er, hvordan russerne husker og fremstiller Stalin i dag, særligt under Vladimir Putin. Her fremhæves det som en pointe, at stalinismen og Stalins forbrydelser fylder mindre i den nutidige russiske kollektive erindring, fordi det ikke passer ind i Putins erindringspolitik. I programmet diskuteres det desuden, om autoritære tendenser præger den russiske historie, og der bliver trukket tråde fra Stalin og til i dag. Podcasten henvender sig mest til fagligt stærke elever. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt og arbejdsspørgsmål.

Cambodja 1975 -1979

I dette afsnit finder du et udvalg af bøger, artikler, film, materialer og ressourcer om før, under og efter folkedrabet i Cambodja.

De Røde Khmerers kommunistiske revolution fra 1975-1979 kostede ca. 1,7 millioner menneskeliv i Cambodja. Tvangsarbejde, deportationer, tortur og overvågning var en del af regimets midler til undertrykkelse af befolkningen. Mange cambodjanere døde af sult og sygdomme, mange andre blev henrettet af regimet. Først flere årtier efter forbrydelserne gik et retsopgør i gang.

Bøger

Bog, *Chefbøddel for Pol Pot – historien om kammerat Duch og de Røde Khmerer*, Nic Dunlop, Logos Medier, 2012

Journalisten og fotografen Nic Dunlop rejser rundt i Cambodja på jagt efter den tidligere chef for Khmer Rouges hemmelige politi, kammerat Duch. Bogen beskriver Khmer Rouges terrorregime og det politiske spil, der gjorde, at flertallet undgik straf.

Undervisningsbog, [De Røde Khmerer – Folkemord og forsoning i Cambodja](#), Anette Marcher og Peter Frederiksen, 2002, Forlaget Frydenlund

Undervisningsbog i serien Det 20. århundredes historie beregnet til gymnasiet. Bogen giver et historisk overblik, stiller spørgsmål og henviser til kildemateriale til undervisningen.

Undervisningsmaterialer

Artikler

Artikelsamling om perioden *før folkedrabet*, Folkedrab.dk

[Cambodja - fortidsromantik og borgerkrig](#)

Temaer: En morderisk ideologi fødes, fra fortidsromantik til fjendebilleder, de Røde Khmerer kommer til magten - politisk rænkespil og kold krig.

Artikelsamling om perioden *under folkedrabet*, Folkedrab.dk

[Et kommunistisk samfundseksperiment](#),

Temaer: folkedrabets begyndelse - fra løfter om fred til rædselsregime, forestillede forskelle: konstruktionen af "nye" og "gamle" folk, torturens nødvendighed, arvefjenden Vietnam.

Artikelsamling om *folkedrabets efterspil*, Folkedrab.dk

[Forsinket retsopgør og forsoning](#)

Folkekrabets efterdønninger: økonomisk og politisk kaos, straffrihed og glemsel - det politiske efterspil indtil 2003, De Røde Khmerer for retten - mere end 30 år efter folkekrabets, De Røde Khmerers bagmænd og tribunalets hovedanklagede, dårlig karma? Buddhismens rolle efter folkekrabets, hævn eller forsoning?

Film

Dokumentarfilm, [Cambodja, Pol Pot & Khmer Rouge, 2012 \(43 min\)](#)

Mellem april 1975 og januar 1979 var Pol Pot og de Røde Khmerer ansvarlige for 1,7 millioner menneskers død i Cambodja. En fjerdedel af befolkningen blev udryddet i et af det 20. århundredes mest brutale folkedrab. Efter Phnom Penhs fald i 1975 blev byen evakueret, penge blev afskaffet, og tre millioner mennesker blev sendt på slavearbejde på landet i noget, som Pol Pot lovede ville ende som et landligt paradis, men som for mange udviklede sig til sult og massedrab. Men hvem var Pol Pot? Hvad drev ham til at behandle sit folk så brutalt? Og hvordan kunne de Røde Khmerer ændre sig fra at være en bevægelse af nationalistiske revolutionære til at blive folkedræbere?

Dokumentarfilm, [Folkets fjende, 2013 \(82 min\)](#)

Dokumentarfilmen er en meget personlig fortælling, der udforsker Cambodjas folkedrab. Filmen følger journalisten Thet Sambaths rejse for at forstå og afsløre sandheden bag folkedrabet, som ramte hans egen familie hårdt.

Gennem interviews med gerningsmændene fra De Røde Khmerer, herunder Nuon Chea, en af regimets øverste ledere, belyser og dokumenterer filmen i detaljer, hvordan og hvorfor folkedrabet blev begået mod det cambodjanske folk. Thet Sambath forsøger gennem filmen at få morderne til at erkende deres forbrydelser og forklare, hvad der fik dem til at begå

sådanne grusomheder. Samtidig handler filmen også om bearbejdning og forsoning mellem ofre og gerningsmænd, hvilket gør det muligt at arbejde med spørgsmål om ansvar, retfærdighed og forsoning i undervisningen. Filmen er fagligt let tilgængelig, men meget barsk. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm i to dele, [Kammerat Duch - bødlen fra Tuol Sleng \(2 film á 59 min\)](#)

Filmen består af to dele og er et portræt af Kaing Guek Eav, bedre kendt som kammerat Duch. Han var en af lederne i det brutale Tuol Sleng-fængsel i Phnom Penh, hvor mere end 20.000 mennesker blev myrdet efter grusom tortur. De to film tegner et billede af Duch og hans forbrydelser gennem klip fra retssagen imod ham, interview med øjenvidner og personer fra hans opvækst. Med udgangspunkt i historien om Tuol Sleng fængslet, tegner filmene et billede af folkedrabets brutalitet og omfang. Programmerne belyser også retsopgøret, hvor mange af gerningsmændene aldrig er blevet stillet til ansvar. De to film er tilgængelige på CFU.

[Kammerat Duch - bødlen fra Tuol Sleng, afsnit 1](#)

[Kammerat Duch - bødlen fra Tuol Sleng, afsnit 2](#)

Dokumentarfilm, [Pol Pot - historien om et folkemord \(50 min\)](#)

Pol Pot var leder af De Røde Khmerer. De Røde Khmerer indtog hovedstaden Phnom Penh i 1975, og få dage efter blev alle byens to millioner indbyggere tvunget ud på landet for at arbejde i landbrugskollektiver. Alle udlændinge blev udvist, penge blev afskaffet, markeder, skoler, aviser lukket, og privat ejendom og religiøs praksis forbudt. Det anslås, at 1,7 millioner mennesker, ud af en befolkning på syv millioner, omkom under Pol Pots knap fire år lange rædselsregime, der først blev stoppet af den nordvietnamesiske invasion i december 1978. Tilgængelig på CFU.

Irak 1988

I dette afsnit finder du et udvalg af bøger, artikler, film, materialer og ressourcer om før, under og efter folkedrabet i Irak.

I 1988 udførte Saddam Husseins regime i Irak et systematisk og planlagt folkedrab på de irakiske kurdere. Som resultat af Saddam Husseins udryddelsespolitik blev mere end 80.000 kurdere dræbt, og op imod 1 million mennesker blev fordrevet fra deres hjem. Målet var at affolke de kurdiske områder i Irak.

Bøger

Bog, Saddam. Fyrsten fra Tikrit, Helle Lykke Nielsen, København, Aschehoug, 2004

Biografien fortæller historien om personen Saddam Hussein og hans vej fra det lerklinede barndomshjem i Tikrit-området, til en position som Iraks enevældige hersker, for til sidst at blive omstyrtet af USA. Men bogen er også en beskrivelse af diktaturets væsen i sin mest ekstreme form.

Undervisningsmaterialer

Artikler

Artikelsamling om perioden før folkedrabet, Folkedrab.dk

[Ønske om selvstændighed, deportationer og kurdisk støtte til Iran](#)

Temaer: Optakten til folkedrabet, 'arabisering' og deportationer i 1970'erne, kurdisk støtte til Iran under Irak-Iran-krigen.

Artikelsamling om perioden under folkedrabet, Folkedrab.dk

[Anfal-kampagnen og giftgasangrebet på Halabja](#)

Temaer: Folkedrabet indledes, Anfal-kampagnen mod kurderne, giftgasangrebet på Halabja, beretning fra folkedrabet, folkedrabets ophør?

Artikelsamling om folkedrabets efterspil, Folkedrab.dk

[Giftgassens konsekvenser, kurdernes stilling, og Saddam Husseins dødsdom](#)

Temaer: Eftervirkningerne fra giftgassen, kurderne efter folkedrabet, Irak efter Saddam Hussein, retssagen mod Saddam Hussein.

Film

Dokumentarfilm, [Den virkelige Saddam Hussein](#), 2017 (44 min)

Denne dokumentarfilm behandler de forbrydelser, der fandt sted under Saddam Husseins regime. Den giver også et kort indblik i Al Anfal-kampagnen, dvs. de kemiske angreb, som det irakiske regime begik mod den kurdiske del af befolkningen i Irak fra februar til september 1988 (ca. fra minut 11:40 til minut 16:00 i programmet). Filmen kan bruges til at belyse det brutale irakiske diktatur under Saddam Husseins styre og placere overgrebet på kurderne i en bredere kontekst af overgreb og drab begået mod den irakiske befolkning som helhed.

Srebrenica 1995

I dette afsnit finder du et udvalg af bøger, artikler, film, podcast, materialer og ressourcer om før, under og efter folkedrabet i Srebrenica i Bosnien.

Krigen i Bosnien var en blodig konflikt mellem landets etniske grupper: serbere, kroater og muslimer. Krigen, der varede over tre et halvt år, kostede mere end 100.000 mennesker livet og var præget af massakrer, voldtægter, tvangsfordrivelse, koncentrationslejre og tortur.

I byen Srebrenica blev op imod 8.000 bosnisk muslimske mænd og drenge i 1995 slået ihjel under en massakre, der sidenhen er blevet karakteriseret som folkedrab af det internationale krigsforbrydertribunal for det tidligere Eksjugoslavien (ICTY).

Bøger

Bog, *Vi troede ikke, det kunne ske her*, Christian Axboe Nielsen, Kristeligt Dagblads forlag, 2018

Bogen beskriver, hvordan krigen i Eksjugoslavien var præget af etniske konflikter, der opdelte byer og familier i hele landet. Det var første gang siden 2. verdenskrig, at Europa oplevede en krig, som førte til koncentrationslejre, massakre og folkedrab. Gennem vidneudsagn og personlige beretninger, skildrer Christian Axboe Nielsen borgerkrigens brutale konsekvenser i Jugoslavien, og han kommer også ind på, hvordan Danmark blev mærket af krigen. Forfatteren har i en årrække fungeret som ekspertvidne ved adskillige retssager mod politiske ledere og politifolk ved Det Internationale Krigsforbrydertribunal i Haag, ICTY, bl.a. i retssagen mod den bosnisk-serbiske leder Radovan Karadžić.

Undervisningsbog, [Jugoslaviens sammenbrud. Balkan-krigene 1991-2001](#), Anders Bjørn, 2010, Frydenlund, København

Bogen giver et overblik over Jugoslaviens sammenbrud, de følgende krige og efterkrigstiden i de syv nye Balkan-stater. Undervejs behandler bogen bl.a. krig og folkedrab i Bosnien, mediernes rolle i konflikterne, retsopgør, samt det internationale samfunds involvering. Bogen er velegnet til undervisning og er suppleret af kildetekster.

Bog, *De ville ikke gøre en flue fortræd – krigsforbrydere for retten i Haag*, Slavenka Drakulic, Lindhardt og Ringhof, 2004

Bogen har udgangspunkt i de serbiske, kroatiske og bosniske tiltalte ved det internationale krigsforbrydertribunal i Haag. Er de almindelige mennesker, eller er de uhyrer? Hvad fik dem til at begå forbrydelserne og kunne krigen i Balkanområdet have været forhindret?

I bogen undersøger Slavenka Drakulic, hvad der fik krigsforbryderne under borgerkrigen i Eksjugoslavien til at handle, som de gjorde. Hun undersøger motiverne hos såvel menigmand som de øverst politiske ansvarlige.

Undervisningsmaterialer

Artikler

Artikelsamling, kilder og film, Danmarkshistorien.dk, Aarhus Universitet

[Særtema om Jugoslaviens sammenbrud 1991-1999](#)

Artikel om [Jugoslaviens sammenbrud 1991-1999](#) der indeholder seks afsnit, som tilsammen giver en samlet fremstilling af baggrunden for og forløbet omkring krigen på Balkan i 1990'erne. Artiklerne behandler også spørgsmålet om krigenes afslutning og forsøgene på at skabe fred, forsoning og retfærdighed. I to film fortæller lektor på Aarhus Universitet Christian Axboe Nielsen om henholdsvis [Jugoslaviens historie](#), indtil staten begyndte at bryde sammen i 1991, og om [baggrunden for krigen i 1990'erne](#), der førte til Jugoslaviens endelige sammenbrud. I [mini-leksikonet](#) findes en række korte biografier om centrale personer og beskrivelser af relevante geografiske områder på Balkan. Materialet er især velegnet for elever der arbejder selvstændigt med at undersøge Jugoslaviens sammenbrud.

Artikelsamling om perioden før folkedrabet, Folkedrab.dk

[Bosnien - fra etnisk kludetæppe til etnisk konflikt](#)

Temaer: Jugoslavien - et etnisk kludetæppe, Besættelse og borgerkrig, Tito-tiden, Nationale spændinger, Sammenbrud og krig.

Artikelsamling om perioden under folkedrabet, Folkedrab.dk

[Krig i Bosnien, etniske udrensninger og massakren i Srebrenica](#)

Temaer: Krigen i Bosnien, Etniske udrensninger i Bosnien, Serbiske forbrydelser, Kroatisk forbrydelser, Bosnisk muslimske forbrydelser, Srebrenica, Forsøg på fred, Dayton-aftalen, Bosnien - en dysfunktionel stat?

Artikler om folkedrabets efterspil, Folkedrab.dk

[Fredsaftale, flygtninge og internationalt retsopgør](#)

Temaer: Bosnien i årene efter krigen, De mange flygtninge, Bosnierne i Danmark, Det tidligere Jugoslavien i dag, Det internationale krigsforbrydertribunal for det tidligere Jugoslavien - ICTY, Retsopgør og forsoning i Bosnien, Lange udsigter til reel forsoning, Srebrenica efter massakren. fra folkedrabet, folkedrabets ophør?

Undervisningsspil

Online spil, [Truth Hunter](#), Aldrigmere.dk

Interaktivt, fikionaliseret og dramatiseret onlinespil, hvor grundtemaerne er undersøgelse, opklaring og retsforfølgelse af forbrydelser begået under krigen i Eksjugoslavien. Spillet spilles online og tager cirka 90 minutter.

Film og podcast

Dokumentarfilm, [Retssagen mod Mladic - Slagteren fra Srebrenica](#), 2018 (90 min)

Britisk dokumentar fra 2018 der kan bruges til at belyse folkekræbet i Srebrenica såvel som det efterfølgende retsopgør. Filmen følger retssagen mod Ratko Mladic, den tidligere bosnisk-serbisk generaloberst, der var øverstkommanderende for hærstyrkerne i Republika Srpska under krigen i Bosnien mellem 1992 og 1995.

Efter krigen blev han anklaget for krigsforbrydelser, forbrydelser mod menneskeheden og for folkekræb i forbindelse med Bosnienkrigen. Mladic var kendt som "Slagteren fra Srebrenica" på grund af hans rolle i massakren i 1995, hvor 8.000 bosniske muslimer blev dræbt. Gennem brug af arkivoptagelser, bevismateriale fra retssagen og interviews med retssagens deltagere, herunder anklagere, forsvarere, øjenvitner og eksperter, kaster filmen lys over de etniske udrensninger og folkekræbet på de bosniske muslimer i Srebrenica. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [En krigsforbryders bekendelser](#), 2018 (76 min)

Denne dokumentar kan bruges til at kaste lys over borgerkrigen og krigsforbrydelserne i Eksjugoslavien. Dokumentaren tegner et portræt af Esad Landzo, som er dømt for at torturere og henrette uskyldige ofre i krigen. Filmen følger Esad Landzos løsladelse og hans forsøg på at forlige sig med fortiden, herunder meget stærke møder med nogle af hans ofre. Dokumentaren kan bruges til at arbejde med gerningsmænd, ofre og forsoning. Eleverne får indblik i, hvordan Esad Landzo kunne handle, som han gjorde dengang, men også i den nutidige forsoningsproces. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [Admir Buljubasic overlevede Srebrenica](#) (30 min)

Svensk dokumentar med Admir Buljubasic der giver en meget personlig fortælling om folkekræbet i Srebrenica i 1995. Admir Buljubasic overlevede selv folkekræbet, og i filmen fortæller han om forsøget på at undslippe Srebrenica og om, hvordan familien i 2008 og 2015 fik endelig besked om hans brors og fars skæbne, da de blev identificeret i massegrave. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [Massakren i Dvor](#), 2015 (59 min)

Dansk dokumentar fra 2015 om daværende stabskompagnichef Jørgen Kolds oplevelser under krigen på Balkan. Filmen skildrer det dilemma, som FN-soldaterne stod i. Deres mål var at beskytte civilbefolkningen, men de havde fået et meget begrænset mandat, og måtte kun bruge våben i selvforsvar. Filmen følger Jørgen Kolds rejse tilbage, hvor han konfronteres med fortiden og møder både de involverede krigsherrer og de efterladte. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [Voldtægt som krigsvåben](#), 2014 (58 min)

Dansk dokumentar fra 2014 der fortæller om de systematiske massevoldtægter, der blev en del af krigsstrategien i Balkankrigen i 1992-95, hvor 25.000 - 40.000 kvinder blev udsat for voldtægt. Filmen følger en gruppe kvinder i Sarajevo og fortæller historien om deres kamp for juridisk retfærdighed i et system, som svigter. Filmens omdrejningspunkt er de juridiske dilemmaer, de voldtagne kvinders traumer og deres kamp for retfærdighed. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [Mindet om de 677 kz-lejre](#) (51 min)

Krigen i det tidligere Jugoslavien i begyndelsen af 1990'erne sætter stadig dybe spor i nutidens Bosnien. Belejringen af Sarajevo fra 1992-1996 er den længste belejring af en hovedstad i moderne krigsførelse. Der blev desuden oprettet 677 kz-lejre, og i dag lever mange ofre og gerningsmænd side om side. Filmen skildrer hvordan forskellige etniske grupper, herunder både ofre og gerningsmænd, konfronteres den traumatiske fortid. Samtidig undersøges det, hvordan disse etniske grupper ofte har forskellige synsvinkler og tolkninger af historien, hvilket spiller en afgørende rolle i, hvordan bearbejdningen af fortiden foregår. Filmen viser også, hvordan de nyere generationer forsøger at håndtere arven fra krigen og stræber efter at finde en vej mod fredelig sameksistens. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [En minister krydser sit spor](#), 2000 (59 min)

I 1996 overværede Birte Weiss, daværende dansk indenrigsminister, åbningen af en massegrav i Bosnien. Efterfølgende forsøgte hun at afdække nogle af de forbrydelser, som sendte så mange mennesker på flugt til Danmark. Filmen skildrer Birte Weiss' efterforskning af en serbisk skoleinspektør, der spillede en hovedrolle i en massakre, der bl.a. omfattede flere af hans egne elever. Det lykkedes Weiss at finde manden og få ham til at stille op til et interview. Filmens styrke ligger i Weiss' refleksioner over mødet med personer og skæbner, som giver et godt indblik i krigens etniske udrensninger, hvor naboer blev til fjender. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [Et skrig fra graven](#), 1999 (104 min)

Engelsk dokumentarfilm der skildrer folkedrabet i Srebrenica, herunder de hollandske FN-soldaters situation, massakrerne på de bosniske muslimer samt det internationale samfunds rolle. Filmen inddrager øjenvidneskildringer og autentiske optagelser, som viser, hvordan de bosnisk muslimske familier blev adskilt, og mænd og drenge blev ført bort og henrettet på fabrikker og marker rundt om byen og begravet i massegrave. Det er muligt at udvælge og arbejde med klip. Tilgængelig på CFU.

Podcast, *Jugoslavien: Fortællingen om en grim skilsmisse. Kampen om historien*, DR P1 2021 (57 min)

Podcasten fokuserer på historiefortællingen i det tidligere Jugoslavien, og kan bruges i arbejdet med borgerkrigen og folkedrabet. Podcasten sætter fokus på, hvordan forskellige nationalistiske historiske narrativer, herunder måden befolkningsgrupperne opfatter deres egen rolle i 1990'ernes konflikter, er centrale for forholdet mellem de eksjugoslaviske stater i dag. Denne erindringskamp udlægges først af Adi Zukanovic, der kom til Danmark som flygtning i starten af 1990'erne. Dernæst gennemgår historikeren Christian Axboe Nielsen, hvordan den stramt kontrolleret jugoslaviske fællesskabsfortælling gradvist blev udfordret af mere nationalistiske fortællinger. De nationalistiske historiefortællinger spillede ifølge Axboe en central rolle både i borgerkrigen og de senere etniske konflikter. Podcasten henvender sig primært til fagligt stærke elever eller lærere, der vil have et nærmere kendskab til emnet. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt og arbejdsspørgsmål.

Rwanda 1994

I dette afsnit finder du et udvalg af bøger, artikler, film, podcasts, materialer og ressourcer om før, under og efter folkedrabet i Rwanda.

Folkedrabet i Rwanda på landets tutsi-befolkning brød ud i 1994, da landets præsident, Habyarimana, blev skudt ned i sit fly. På tre måneder blev omkring 800.000 tutsier og moderate hutuer slået ihjel af ekstremistiske hutuer og deres medløbere. Hadefulde taler og massiv propaganda spillede hutuer ud mod tutsier og opfordrede til drab. Ved folkedrabets afslutning var landet i ruiner og to millioner mennesker var drevet på flugt. Siden 1990'erne har det været en udfordring i Rwanda at skabe forsoning, udvikling og forene en befolkning, som fortsat er påvirket af folkedrabet.

Bøger

Undervisningsbog, *Folkedrabet i Rwanda*, Morten Severin, Frydenlund, 2021

Bogen gennemgår landets udvikling fra kolonitiden og frem mod folkedrabet, der kostede 800.000 mennesker livet. I bogen diskuteres en række forklaringer på, hvordan folkedrabet kunne finde sted, og både de internationale og nationale konsekvenser bliver undersøgt. Sidst ser bogen også på, hvordan man i Rwanda har forsøgt at forsoning en befolkning, hvor naboer fra den ene dag til den anden blev dødelige fjender.

Bogen er forsynet med [kildetekster](#).

Bog, *Rwandas børn*, Angeliqumugwaneza og Peder Fuglsang, Gyldendal, 2008. Fås som e-bog

En personlig beretning om Angeliqumugwanezas syv år lange flugt fra borgerkrigen i Rwanda i 1990'erne. En skildring af krigens rædsler og vilkårene som flygtning, og en ung piges refleksioner over almenmenneskelige relationer, om forelskelse, næstekærlighed - og den egoisme, der opstår i kampen for overlevelse.

Bog, *Godmorgen, Rwanda - er I begyndt at arbejde? Håndbog i folkemord*, Øjvind Kyrø, 2004, Lindhardt og Ringhof

Bogen fortæller om folkedrabet i Rwanda og er skrevet af den danske journalist Øjvind Kyrø, som befandt sig i landet i 1994 under folkedrabet. 10 år senere vendte han tilbage for at afdække, hvad der skete dengang, hvem der planlagde og udførte massakrerne og hvad der siden hændte med ofre og gerningsmænd. Bogen er lettilgængelig, dramatisk skrevet og kan bruges som en indføring i folkedrabet i Rwanda i 1994.

Undervisningsmaterialer

Artikler

Tidsskrift, [I skyggen af et folkedrab - Rwanda 10 år efter](#), Den Ny Verden, 2004:2

En række let tilgængelige artikler der fortæller om forskellige perspektiver på folkedrabet i Rwanda 10 år efter det fandt sted. Artiklerne behandler emner som årsager, konflikt, det internationale samfund, forsoning, religion og medier.

Artikelsamling om perioden *før folkedrabet*, Folkedrab.dk

[Myter, fjendebilleder og propaganda](#)

Tema: Kolonihistoriske årsager, Krav om magtfordeling, Økonomisk nedtur, Flygtninge, Mediernes rolle i Rwanda.

Artikler om perioden *under folkedrabet*, Folkedrab.dk

[Attentat, hadekampagne og massakrer](#)

Temaer: Hadekampagne, Massakrer, Grusomheder, Frankrig tilbyder at gribe ind.

[Hvem stoppede folkedrabet?](#)

Temaer: Rwandas patriotiske front, At skelne mellem krig og folkedrab, Det internationale samfund,

Artikelsamling om *folkedrabets efterspil*, [Folkedrab.dk](#)

[Efterspil og projekt ny nation](#)

Temaer: Projekt ny nation: "I dag er vi alle rwandere", At leve sammen igen, Det politiske efterspil i Rwanda, Det juridiske efterspil i Rwanda, Det militære efterspil i Rwanda.

Film og podcasts

Dokumentarfilm, [Rwanda fra fortid til fremtid](#), [Aldrigmere.dk](#)

Syv korte dokumentarfilm, der skildrer forskellige aspekter af folkedrabet i Rwanda, f.eks. optakten, mediernes rolle og forsoningsprocesser. Filmene angiver også mulige forklaringer på folkedrabet og eftertidens udfordringer med fred og forsoning. Filmene fortæller om rwandere, der i dag kæmper for at komme videre, beder om tilgivelse, tilgiver, forsoner og lever med, eller glemmer, de overgreb, der er blevet begået mod familie, venner og folk, de kender. Filmene er tilgængelige på [Aldrigmere.dk](#)

Spillefilm, [Petit Pays](#), 2020 (112 min)

Petit Pays er en film baseret på en roman af Gaël Faye, og skildrer en drengs opvækst i Burundi før og under den blodige borgerkrig, som blev udløst af folkemordet i Rwanda i 1994. Det er en fortælling om et land sønderrevet af etniske konflikter, om familier der går i opløsning, og om kampen for at bevare håbet og holde fast i minderne om fortidens lykke. Filmen fokuserer på, hvordan børn oplever og påvirkes af de voksnes beslutninger og konflikterne omkring dem. Den skildrer også venskaber på tværs af etniske grænser og de menneskelige konsekvenser af konflikten. Selvom filmen ikke direkte udforsker folkedrabet i Rwanda, giver den et følelsesmæssigt indblik i den tragiske historie, der udspillede sig i regionen, og den viser, hvordan selv uskyldige børn blev berørt af denne mørke periode i historien. Spillefilmen er tilgængelig på CFU.

TV-program, [Deadline](#), 07.04.2019 DR2 (20 min)

Programmet blev sendt på DR på 25-årsdagen for begyndelsen på folkedrabet i Rwanda, hvor hutuer systematisk myrdede op mod 800.000 tutsier. Udsendelsen giver en kort introduktion og overblik over folkedrabet. Igennem programmet berøres følgende emner: optakten, under folkedrabet, den efterfølgende tilgivelses- og forsoningsproces, samt hvordan Rwanda ser ud i dag og hvordan den voldsomme fortid fortsat præger landet i dag. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [At tilgive sit barns morder](#) (29 min)

Svensk dokumentarfilm om Rwanda 20 år efter folkedrabet. Filmens omdrejningspunkt er forsoningsprocessen mellem ofre og gerningsmænd. Gennem interviews med Alice, som mistede sit barn, og Emmanuel, som myrdede Alices barn, belyses folkedrabets gru, men også hvordan Emmanuel blev til en gerningsmand, hans senere fortrydelse og ønske om tilgivelse. Filmen kaster lys over de dybe følelsesmæssige og moralske udfordringer, der følger i kølvandet på folkedrab. Filmens styrke ligger i den personlige historie, som sætter ansigt på ofrene og gerningsmændene. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [Min nabo, min morder](#), 2009 (58 min)

Fransk-amerikansk dokumentarfilm om folkekræbet i Rwanda i 1994 og dets eftervirkninger. I et forsøg på at genopbygge nationen og skabe forsoning nedsatte regeringen i 2001 Gacaca-tribunalerne, dvs. åbne høringer, hvor dømte mordere blev sendt hjem fra fængslet for at mødes med deres traumatiserede ofre, der blev bedt om at tilgive dem. Filmen følger Gacaca-processerne og giver indblik i folkekræbet og dets konsekvenser for overlevende og gerningsmænd, der nu bor side om side i det samme samfund. Filmen indeholder øjenvidneberetninger om overgreb og drab, og disse kobles til filmens udforskning af spørgsmål om skyld, tilgivelse og forsoning. Filmen er barsk, men let at tilgå og forstå. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [Rikke og folkemordet](#), 2013 (29 min)

I 1994 var danske Rikke Holm i Rwanda, og i filmen fortæller hun om de døgn, hvor folkekræbet brød ud. Filmen sætter Rikkes historie ind i begivenhederne i Rwanda ved at inddrage klip fra nyhedsudsendelser i perioden. På den måde giver filmen en introduktion til folkekræbet, men sætter også Rikke Holms personlige oplevelse af begivenhederne ind i en større kontekst. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [Jagten på min fars morder](#), 2010 (60 min)

Filmen fokuserer på to fortællinger. Den første fortælling drejer sig om Frankrigs og kolonialismens rolle for folkekræbet i Rwanda. Denne historie udfoldes gennem interviews med den rwandiske præsident Paul Kagame og Rose Kabuye. Den anden fortælling handler om Jean Pierre Sagahutu, hvis forældre, fire brødre og tre søstre blev dræbt under folkekræbet. Filmen følger Jean Pierres søgen efter manden, der dræbte hans far. Igennem sin søgen efter retfærdighed og forsoning møder Jean Pierre Sagahutu nogle af de gerningsmænd, der deltog i folkekræbet. Seerne får dermed indblik i folkekræbet samt i spørgsmål om tilgivelse og forsoning. Filmens formål er at afdække forskellige aspekter af folkekræbet, f.eks. optakten, det internationale samfunds rolle og konsekvenserne af folkekræbet samt den udfordrende vej mod forsoning og håb for fremtiden. Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [En dansker i helvede](#), 2009 (59 min)

En meget personlig tv-dokumentar om den danske fotograf Jørn Stjerneklar, som befandt sig i Rwanda i 1994. Filmen følger hans rejse tilbage til Rwanda 14 år efter, og filmisk veksles der mellem Jørn Stjerneklars besøg i 2008 og 1994. Der fortælles på den måde to historier: én om Rwanda efter folkekræbet, hvor vi møder dømte krigsforbrydere og overlevende, og hvor Stjerneklar reflekterer over egne oplevelser. Den anden historie omhandler selve folkekræbet, hvor der vises autentiske klip fra 1994 med billeder af lig, vejspærringer og mennesker der dræbes, i kombination med interviews og beretninger fra overlevende, som fortæller om deres voldsomme oplevelser. De to historier væves sammen, og der springes frem og tilbage mellem 1994 og 2008. Stjerneklar ønsker at vise, hvordan Vesten og nødhjælpsorganisationer ikke forhindrede, men forlængede folkekræbet i 1994, og at der ikke er langt fra dagligdags racisme til folkekræb. Den meget personlige fortælling belyser forskellige aspekter af folkekræbet i Rwanda. Filmen er barsk, men fagligt let forståelig. Tilgængelig på CFU.

Podcast, [Rwanda - verdens hurtigste folkemord](#), Kampen om historien, P1 2023 (55 min)

Podcasten giver en bred introduktion til folkedrabet i Rwanda og undersøger årsagerne, organiseringen og udførelsen. Samtidig bliver det undersøgt, hvordan den blodige fortid bearbejdes historisk og politisk i nutiden. Det fremgår undervejs at folkedrabet i Rwanda, ligesom det nazistiske folkedrab, var både systematisk og velforberedt. Podcasten kan indgå i et forløb, hvor man ønsker at perspektivere eller sammenligne med Holocaust. Podcasten kan kobles til Gregory Stantons fasemodel om folkedrabs 10 stadier, da det fremgår, hvordan kolonisering og raceideologi førte til diskrimination og dehumanisering, hvilket blev centralt i udryddelsen af tutsierne. Programmet er mest velegnet til fagligt stærke elever. Tilgængelig på CFU og forsynet med kapitelsæt og arbejdsspørgsmål.

Podcast, [Rwandas folkemord](#), Bakspejl, P1 2020 (32 min)

Podcasten fokuserer på de bagvedliggende årsager til folkedrabet og placerer det i en større historisk kontekst. Det fremgår, hvordan kolonisering og den europæiske racetænkning førte til opdelingen mellem hutuer og tutsier i to ikke-ligeberettigede kategorier. Denne opdeling fortsatte efter afkoloniseringen og eskalerede i begyndelsen af 1990'erne med udbruddet af borgerkrigen. Dehumaniseringen af tutsierne udgjorde den sidste del af optakten til folkedrabet, hvor den rwandiske Radio RTLM spillede en afgørende rolle i spredningen af had og propaganda. Programmet er let at tilgå fagligt. Podcasten er tilgængelig på CFU, og der er udarbejdet kapitelsæt med spørgsmål.

Undervisningsspil

Rollespil/dilemmaspil, [Rwanda 1994 - Borgerkrig eller folkedrab? Aldrigmere.dk](#)

Rollespil, der udspiller sig i 1994, hvor eleverne skal tage stilling til de dilemmaer som det internationale samfund stod i under folkedrabet i Rwanda. På vegne af aktører som USA, FN samt ministre fra Belgien, Frankrig og Storbritannien skal eleverne diskutere om overgrebene har karakter af folkedrab, om FN skal styrke indsatsen i Rwanda og om konflikten bør løses politisk eller diplomatisk. Spillet fremgængsmåde er beskrevet via en køreplan, rollekort, baggrundstekster og navneskilte. Læreren har selv en rolle i spillet. Spillet udvikler sig undervejs, hvor der kommer beskeder om hændelser, der påvirker rollernes holdninger. Målet er at give eleverne en forståelse af, hvilken situation det internationale samfund stod i 1994, hvordan de prioriterede og hvorfor konflikten i Rwanda udviklede sig til et folkedrab. Spillet er berammet til 3-4 lektioner.

Darfur 2003 -

I dette afsnit finder du et udvalg af bøger, artikler, film, materialer og ressourcer om før, under og efter folkekræbet i Darfur.

Da konflikten i Darfur brød ud i 2003 blev den betegnet som alt fra 'verdens værste humanitære katastrofe' til 'folkekræb'. Mellem 300.000 og 400.000 mennesker mistede livet, og over to millioner blev fordrevet fra deres hjem. Det internationale samfund har i årevis været uenige om, hvordan konflikten skulle håndteres. Hverken fredsftaler eller en FN-mission i regionen har formået at stoppe konflikten og overgrebene på civilbefolkningen.

Bøger

Bog, *Tolken fra Darfur*, Daoud Hari, Lindhardt og Ringhof, 2008

I bogen kommer læseren med ud i de landsbyer, hvor forfatterens slægtninge bor, og han beskriver den barske virkelighed, de lever under. Et [uddrag fra bogen](#) er tilgængeligt på Folkedrab.dk. I det udvalgte kapitel er Daoud netop vendt hjem til sin egen landsby. Landsbyen bliver angrebet af regeringen og Janjaweed militser og han må flygte op i bjergene sammen med sin familie og resten af landsbyens beboere.

Bog, *Det værste er at dø i stilhed*, Malene Haakanson, Informations forlag, 2007

Bogen skildrer konflikten i Darfur, som i begyndelsen af 00'erne udviklede sig til et folkekræb. Militser på kameler og hesteryg, der stak ild til landsbyer, dræbte uskyldige og voldtog kvinder. Over to millioner mennesker blev stuvet sammen i lejre, hvor nødhjælpsorganisationer prøvede at hjælpe. FN's generalsekretær Kofi Annan kaldte konflikten i Darfur for "verdens værste humanitære katastrofe". Bogens forfatter er journalist og var udsendt til Darfur. Hun beskriver personlige møder med mennesker, som levede i Darfurs lejre, samt hvordan nødhjælpsarbejdere fra hele verden prøvede at hjælpe, men stod magtesløse over for de voldsomme overgreb.

Et [uddrag fra bogen](#), som fortæller om livet i flygtningelejrene, er tilgængeligt på Folkedrab.dk.

Undervisningsmaterialer

Artikler

Artikel om perioden *før folkekræbet*, Folkedrab.dk

[Politisk marginalisering, ressourcefordeling og konflikten mellem Nord- og Sydsudan](#)

Temaer: En etnisk konflikt i Darfur, Politisk marginalisering, 'Arabiseringen', Mindre land til flere mennesker, Konflikten mellem Nord- og Sydsudan.

Artikelsamling om perioden *under folkekræbet*, Folkedrab.dk

[Konflikten i Darfur, forsøg på fred og humanitær operation](#)

Temaer: Folkekræbet og konflikten i Darfur, Ny type konflikt og forsøg på fred, Verdens største humanitære operation.

Artikler om *folkekræbets efterspil*, Folkedrab.dk

[Retfærdighed eller fred i Darfur?](#)

Temaer: Anklager mod Sudans præsident, Argumenter mod retsforfølgelse, Nødhjælp under pres, Argumenter for retsforfølgelse, Sudan fordømmer domstolen, Hvordan er det så gået?

[Darfur - en glemt konflikt? Folkedrab.dk](#)

Temaer: Overgreb fortsætter, De stridende parter bliver flere, Den humanitære situation forværres, Voldtægt som krigsvåben, International indblanding har ikke stoppet overgrebene, Skrøbelige fredsftaler og ustabil fredsstyrke.

Film

Dokumentarfilm, [Djævelen kom ridende](#), 2008 (86 min)

Engelsksproget dokumentarfilm der afdækker de grusomme begivenheder i Darfur-regionen i Sudan. Filmen følger den tidlige kaptajn i den amerikanske flåde, Brian Steidle, der ankom som militær observatør til Darfur i 2004. Filmen følger Brians Steidles forsøg på at dokumentere det systematiske folkedrab, som den sudanesiske regering og den bevæbnede milits "Janjaweed" begik mod den afrikanske befolkning i Darfur, samt hans forsøg på at få beslutningstagere til at gribe ind. Gennem Brian Steidles fotografier og beretninger, samt beretninger fra overlevende, fortælles historien om folkedrab, men også om den manglende internationale interesse. Filmen er let at forstå og tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [Darfurs børn](#), 2005 (24 min)

Tv-programmet fortæller om 15-årige Sumaya og hendes små søskende i en flygtningelejr i Darfur, hvor over halvdelen er forældreløse børn. Filmen følger Sumayas liv i flygtningelejren, hvor hverdagen er præget af mangel på mad, forurenset vand og frygt for den berygtede Janjaweed-milits, som begår mord, overgreb og voldtægt. Gennem beretninger fra overlevende tegnes både et billede af folkedrab, men også af den håbløse situation for mange af de flygtninge, som kæmper for at overleve i "den glemte katastrofe". Tilgængelig på CFU.

Dokumentarfilm, [Folkemordet i Darfur](#), DR Horisont 2006 (32 min)

Filmen giver et kort, men grundigt, indblik i Sudans historie og i baggrunden for konflikten. Derudover behandles spørgsmålet om, hvilken rolle det internationale samfund kan og skal spille under et folkedrab. Medvirkende er Anette Christoffersen, ansvarlig for Dansk Flygtningehjælps projekter i Darfur i 2006, samt den daværende udenrigsminister, Per Stig Møller. Tilgængelig på CFU.